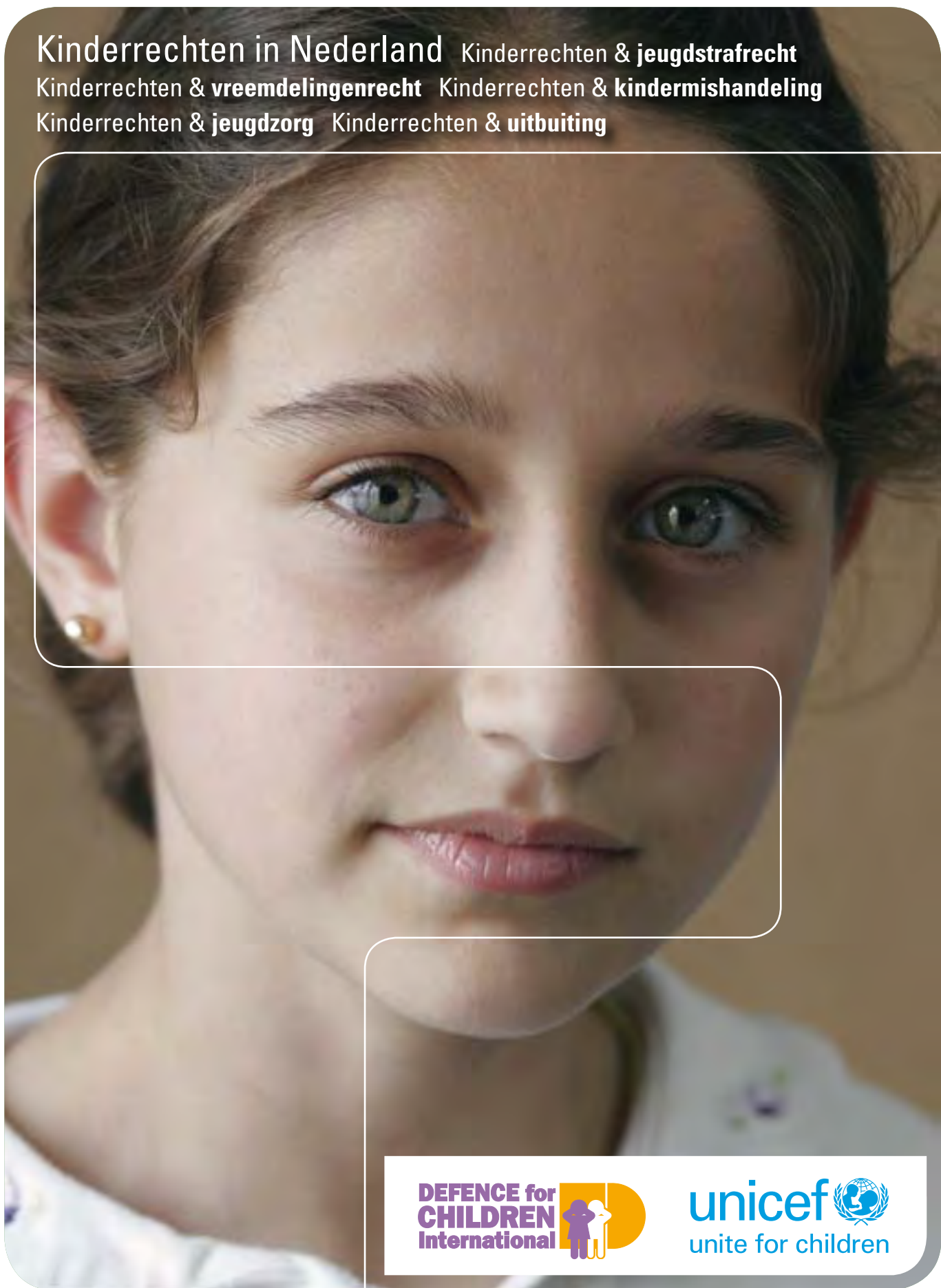

Jaarbericht **Kinderrechten** 2011

Kinderrechten in Nederland Kinderrechten & jeugdstrafrecht
Kinderrechten & vreemdelingenrecht Kinderrechten & kindermishandeling
Kinderrechten & jeugdzorg Kinderrechten & uitbuiting

Deskundigenpanel

prof. mr. Jaap Doek (voorzitter)
*Emeritus hoogleraar jeugdrecht, Vrije Universiteit Amsterdam
en voormalig voorzitter van het VN-Kinderrechtencomité.*

prof. dr. Francien Lamers
*Hoogleraar preventie en hulpverlening inzake kindermishandeling,
Vrije Universiteit Amsterdam.*

mr. drs. Marjan Wijers
*Onderzoeker en consultant op het gebied van mensenhandel en
mensenrechten en voormalig voorzitter van de Europese Expert
Groep Mensenhandel.*

prof. mr. drs. Mariëlle Bruning
Hoogleraar jeugdrecht, Universiteit Leiden.

mr. dr. Sarah van Walsum
*Universitair hoofddocent migratierecht bij staats- en bestuursrecht,
Vrije Universiteit Amsterdam.*

mr. dr. Ton Liefwaard
*Universitair docent, Willem Pompe Instituut voor Strafrechts-
wetenschappen, Universiteit Utrecht.*

Jaarbericht **Kinderrechten** 2011

Voorwoord

UNICEF Nederland en Defence for Children publiceren voor de vierde achtereenvolgende keer het Jaarbericht Kinderrechten. Het Jaarbericht Kinderrechten 2011 meet de stand van zaken op het terrein van jeugdstrafrecht, vreemdelingenbeleid, kindermishandeling, jeugdzorg en uitbuiting in het afgelopen jaar 2010. Daarbij vormen de bepalingen uit het VN-Kinderrechtenverdrag het uitgangspunt.

In 2010 trad het kabinet-Rutte aan. In tegenstelling tot het vorige kabinet heeft dit kabinet geen Minister voor Jeugd en Gezin. Het belang dat het kabinet-Balkenende IV hechtte aan kinderen en de stimulerende kracht die voortkwam uit het Programmaministerie Jeugd en Gezin zal worden gemist. De verschillende onderwerpen die raken aan de (rechts)positie van kinderen en jongeren zijn verdeeld over verschillende ministeries. Hierin speelt de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een coördinerende rol. UNICEF Nederland en Defence for Children hopen dat de staatssecretaris deze coördinerende rol op het terrein van kinderen en de uitvoering van het VN-Kinderrechtenverdrag waar zal maken.

2010 is het jaar waarin Nederland partij werd bij het Verdrag inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van de Raad van Europa. In 2010 is de beslissing genomen om zes justitiële jeugdinrichtingen buiten gebruik te stellen en stemde het parlement in met de Wet Kinderombudsman. 2010 is ook het jaar waarin een aantal belangrijke rapporten over kindermishandeling en jeugdzorg gepubliceerd werden. Ander goed nieuws is het recente besluit van de Minister voor Immigratie en Asiel om alleenstaande minderjarige vreemdelingen in beginsel niet meer te detineren.

Toch blijven er dringende zaken waar UNICEF Nederland en Defence for Children zich zorgen over maken. In het regeerakkoord zijn maatregelen aangekondigd op het gebied van vreemdelingenbeleid en jeugdstrafrecht die de rechtspositie van kinderen negatief kunnen raken. Het opzetten en ondersteunen van zogenaamde terugkeerhuizen in landen van herkomst voor alleenstaande minderjarige asielzoekers en het harder straffen van jongeren die de wet overtreden, zijn daar voorbeelden van. Nog steeds zitten teveel kinderen in voorarrest. De Minister voor Immigratie en Asiel heeft de motie van de Tweede Kamer om asielzoekende en ongedocumenteerde kinderen die langer dan acht jaar in Nederland verblijven een verblijfsvergunning toe te kennen, naast zich neergelegd. Eind 2010 werd Nederland opgeschrikt door een omvangrijke kinderpornozaak in Amsterdam. Het toezicht op de veiligheid in kinderdagverblijven blijkt onvoldoende te zijn.

Nederland is gebonden aan het VN-Kinderrechtenverdrag. UNICEF Nederland en Defence for Children blijven de Nederlandse regering aanspreken op haar verplichting de rechten van alle kinderen in Nederland te waarborgen. De aanbevelingen die in dit Jaarbericht Kinderrechten worden gedaan zijn een praktische handreiking aan de overheid om die verplichting waar te maken.

De (rechts)positie van kinderen in Nederland raakt ons allen. De Nederlandse staat is de verplichting aangegaan de rechten van alle kinderen in Nederland te waarborgen, maar het is aan ons allemaal om deze verplichting te realiseren.

Wij danken alle kinderen, wetenschappers, onderzoekers, kinderrechtersdeskundigen, ambtenaren, voorlichters en andere specialisten uit het werkveld die aan het Jaarbericht Kinderrechten 2011 hebben meegewerkt.

Voorburg/Leiden, 1 mei 2011

Jan Bouke Wijbrandi
Algemeen directeur UNICEF Nederland

Aloys van Rest
Directeur Defence for Children

Inhoud

Inleiding **7**

Politieke analyse **9**

Kinderrechten & jeugdstrafrecht **14**

Kinderrechten & vreemdelingenrecht **18**

Kinderrechten & kindermishandeling **22**

Kinderrechten & jeugdzorg **26**

Kinderrechten & uitbuiting **30**

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind **34**

Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie
en kinderpornografie **38**

Inleiding

Er leven in Nederland ongeveer vier miljoen kinderen. Met een klein percentage van deze kinderen gaat het niet goed. Deze kwetsbare kinderen zijn bijvoorbeeld slachtoffer van geweld, worden uitgebuit in de prostitutie, begaan een strafbaar feit, hebben problemen thuis of verblijven jaren in onzekerheid over de vraag of zij een verblijfsvergunning krijgen. Over deze kwetsbare kinderen gaat het in dit Jaarbericht Kinderrechten 2011. Om alle kinderen in Nederland een goede toekomst te geven, moeten de rechten uit het VN-Kinderrechtenverdrag worden nageleefd. Het Jaarbericht Kinderrechten 2011 geeft een weergave van de kindersituatie in Nederland over 2010.

Leeswijzer Jaarbericht Kinderrechten

In het Jaarbericht Kinderrechten 2011 wordt, net als in de drie voorgaande jaren, de stand van zaken op vijf kinderrechten thema's gemeten: jeugdstrafrecht, vreemdelingenrecht, jeugdzorg, kindermishandeling en uitbuiting. Per thema zijn de kinderrechtenbeginselen geïnventariseerd aan de hand van het VN-Kinderrechtenverdrag. Vanuit deze beginselen is per thema de kinderrechtelijke praktijk geanalyseerd. Deze analyse is vertaald in meetbare indicatoren die over de jaren 2007 tot en met 2010 zijn toegepast. Naar aanleiding van deze analyse en de cijfers zijn per thema beleidsaanbevelingen geformuleerd. De beleidsaanbevelingen uit het Jaarbericht Kinderrechten 2010 die niet zijn opgevolgd worden apart nogmaals vermeld. Voor de analyse daarbij wordt verwezen naar het Jaarbericht Kinderrechten 2010.

Het deskundigenpanel heeft naar aanleiding van de analyse van de kinderrechtelijke praktijk een eindscore gegeven bij elk thema op een vijfpuntenschaal, waarbij 1 staat voor de slechtste prestatie en 5 voor de beste. Diverse professionals uit het werkveld geven per thema een reactie.

Dit jaar begint het Jaarbericht Kinderrechten met een algemene politieke analyse. Een uitgebreide analyse van de rijksbegroting over 2010 en 2011 is achterwege gelaten omdat door de regeringswisseling in 2010 de rijksbegrotingen geen goed beeld geven van de inzet van de overheid.

Samenvattingen van het VN-Kinderrechtenverdrag en van het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie zijn te vinden vanaf pagina 34.

De mening van kinderen

Kinderen hebben rechten. Om invulling te geven aan deze rechten is het belangrijk dat kinderen deze rechten kennen. Kinderen moeten weten waar ze terecht kunnen voor hulp en advies als hun rechten geschonden worden. Eén van de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité is om in het onderwijs structureel aandacht te besteden aan kinderrechten. Deze aanbeveling is door Nederland nog niet opgevolgd.

Om te peilen wat kinderen weten over hun rechten hebben bijna 350 kinderen uit de groepen 7 en 8 van het basisonderwijs een enquête over kinderrechten ingevuld. De gemiddelde leeftijd van de kinderen was elf jaar. Aan hen werden twaalf stellingen voorgelegd over de vijf thema's uit het Jaarbericht Kinderrechten. Er stonden ook twee algemene stellingen over kinderrechten tussen. Zo is aan de kinderen voorgelegd of zij vinden dat het nodig is dat er een aparte minister is die opkomt voor de belangen van kinderen. Meer dan tachtig procent vindt het belangrijk dat zo'n bewindspersoon er is. Een duidelijke aanbeveling voor een volgend kabinet. Kinderen vinden het belangrijk dat zij hun mening kunnen en mogen geven en dat er naar hen geluisterd wordt. De elfjarige Sanne vindt zelfs dat kinderen onderschat worden. Driekwart van de kinderen die de stellingen hebben ingevuld vindt dat zij goed weten wat hun rechten zijn. De twaalfjarige Georgina vindt kinderrechten zelfs SUPER belangrijk. Kinderen denken heel divers over wat hun rechten zijn. Veel kinderen hebben het voornamelijk over de rechten van kinderen in ontwikkelingslanden. Anderen benaderen het meer

praktisch, zoals de tienjarige Wout: 'Kinderen moeten twee keer op school mogen voetballen'. Om ervoor te zorgen dat alle kinderen goed weten wat hun rechten zijn, blijven Defence for Children en UNICEF Nederland er bij het kabinet op aandringen dat kinderrechteneducatie op alle niveaus in het onderwijs moet worden opgenomen.

Conclusie

Het jaar 2010 was politiek gezien een luw jaar wat betreft de rechten van kinderen in Nederland. Door de val van het kabinet-Balkenende IV in het begin van 2010 en de lange formatie van het kabinet-Rutte, is veel nieuw beleid betreffende kinderen en jeugd niet opgepakt of uitgevoerd.

Slechts één thema uit het Jaarbericht heeft in 2010 door het deskundigenpanel een lager cijfer gekregen dan in 2009. Het thema kindermishandeling is gedaald van een vier naar een drie. Het verdwijnen van de Minister voor Jeugd en Gezin, die de bestrijding van kindermishandeling hoog in het vaandel had staan, is één van de redenen hiervoor. De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, die in het kabinet-Rutte verantwoordelijk is voor dit thema, noemt kindermishandeling niet nadrukkelijk als één van haar prioriteiten. Het is nog onduidelijk wat er van het ingezette beleid van het vorige kabinet wordt overgenomen. In 2010 werd er steeds over preventie en signalering gesproken, maar als kindermishandeling gesignaleerd wordt, is het belangrijk dat kinderen hulp krijgen. Hulp is nog te vaak niet of niet snel genoeg beschikbaar. Bovendien is in 2010 ook pijnlijk duidelijk geworden dat de overheid de veiligheid in instellingen en kinderdagverblijven niet heeft kunnen waarborgen.

De drie thema's jeugdzorg, jeugdstrafrecht en uitbuiting hebben van het deskundigenpanel hetzelfde cijfer als vorig jaar gekregen, namelijk een drie, met daarbij de kanttekening dat in 2010 veel plannen op de verschillende thema's zijn blijven liggen of niet zijn uitgevoerd. De deskundigen maken zich zorgen over de gevolgen van de door het kabinet-Rutte aangekondigde plannen voor kinderen in Nederland.

Het thema dat net als vorig jaar, zeer grote zorgen blijft baren is kinderrechten en vreemdelingenrecht. Dit thema krijgt net als vorig jaar het cijfer één van het deskundigenpanel. Goed nieuws kwam in maart 2011; alleenstaande minderjarige vreemdelingen mogen in beginsel niet meer opgesloten worden in vreemdelingendetentie. Maar voor het overige is er helaas weinig verbeterd voor vreemdelingenkinderen. Op één aanbeveling na, zijn de beleidsaanbevelingen uit het vorige Jaarbericht Kinderrechten 2010 niet opgevolgd.

UNICEF Nederland en Defence for Children dringen er bij het kabinet-Rutte op aan de positie van (kwetsbare) kinderen meer prioriteit te geven. De beleidsaanbevelingen in dit Jaarbericht Kinderrechten 2011 moeten daarbij worden meegenomen.

Politieke analyse

Inleiding

Het VN-Kinderrechtencomité, dat de implementatie van het VN-Kinderrechtenverdrag controleert, stelt dat landen inzichtelijk moeten maken welke maatregelen, zowel beleidsmatig als financieel, genomen worden om de positie van kinderen te verbeteren. Dit vloeit ook voort uit artikel 4 van het Verdrag waarin staat dat de Staat alles in het werk moet stellen om de rechten zoals deze zijn vastgelegd in het Verdrag, te verwezenlijken. De implementatie van het VN-Kinderrechtenverdrag vraagt om een gecoördineerd jeugdbeleid met een duidelijk budget. Dit moet zichtbaar zijn in de begroting van een land.

Het Jaarbericht Kinderrechten 2010 bevatte een analyse van de rijksbegroting op vijf thema's: uitbuiting van kinderen, jeugdzorg, kindermishandeling, jeugdstrafrecht en vreemdelingenrecht. Daarbij werd gekeken naar rijksbegrotingen over de periode 2006-2009.

In de nacht van 19 op 20 februari 2010 viel het kabinet-Balkenende IV. Met het vallen van het kabinet en het instellen van een demissionair kabinet werd een aantal politiek gevoelige onderwerpen controversieel verklaard. Belangrijke onderwerpen, zoals de herijking van het vreemdelingenbeleid voor kinderen en herziening van de vreemdelingendetentie, werden niet langer meer door de Tweede Kamer geagendeerd. Bovendien kon het kabinet niet meer aan de slag met nieuwe plannen.

Begroting 2010

De begroting over 2010 is in 2009 opgesteld door het kabinet-Balkenende IV. Na de val van het kabinet kon, door de demissionaire status van het kabinet, het voorgestelde beleid niet meer volledig uitgevoerd worden. Het kabinet-Balkenende IV kon geen nieuw beleid maken en beleid dat wel al door het kabinet was voorgesteld, kon door de Tweede Kamer controversieel verklaard worden. Hierdoor lagen ministeries op beleidsmatig vlak vrijwel stil. De begroting over 2010 geeft geen volledig beeld van de inzet van de overheid. Er is daarom in dit Jaarbericht geen analyse opgenomen van de rijksbegroting over 2010.

Begroting 2011

De beleidsarme begroting over 2011 is nog gemaakt door het demissionaire kabinet-Balkenende IV. Het nieuwe kabinet-Rutte maakt andere keuzes en legt andere accenten dan het demissionaire kabinet. Dit blijkt uit het regeerakkoord en vindt zijn weerslag in wijzigingen van de begroting over 2011, in de verschillende beleidsbrieven van de nieuwe bewindslieden en in de komende rijksbegroting over 2012. Niet alle ministeries hebben in het eerste kwartaal van 2011 hun beleid, via beleidsbrieven, uit de doeken gedaan. Ook heeft het kabinet-Rutte (nog) geen kabinetsdoelstellingen geformuleerd die via de begrotingen uitgewerkt worden en in de jaarverslagen kunnen worden getoetst. De belangrijkste beleidsmatige informatie is daarom tot nu toe afkomstig uit het regeerakkoord en het gedoogakkoord en de inmiddels wel uitgebrachte beleidsbrieven. In de eerste helft van 2011 zit het kabinet-Rutte duidelijk nog in de beleidsmakende fase.

Het regeerakkoord en gedoogakkoord

Kinderen en jongeren komen in het regeerakkoord en het gedoogakkoord nauwelijks aan bod. Kwetsbare kinderen zijn duidelijk geen prioriteit van het kabinet-Rutte. Met het nieuwe kabinet is er niet langer een Minister voor Jeugd en Gezin, met een eigen begroting, verantwoordelijk voor het jeugdbeleid.

Het kabinet-Rutte geeft prioriteit aan veiligheid, immigratie en integratie. Dit is ook duidelijk terug te vinden in de benadering van het kind in het beleid van het kabinet-Rutte. Kinderen komen in het regeerakkoord alleen in beeld als beschreven wordt hoe ze geweerd zullen worden in het kader van asiel en immigratie, dat ze met dwang en drang moeten deelnemen aan vroeg- en voorschoolse educatie als ze een taalachterstand hebben, bij de verharde aanpak van grensoverschrijdend gedrag, de reorganisatie van de jeugdzorg en het beoefenen van sport.

Tijdens het debat over het regeerakkoord maakte premier Rutte duidelijk dat hij een coördinerende rol in het jeugdbeleid zag weggelegd voor de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Echter, tot nu toe lijkt de staatssecretaris zich te beperken tot de stelselwijziging van de jeugdzorg en de aanpak van kindermishandeling. Er is geen kabinetsbreed jeugdbeleid geformuleerd. Wel is er een interdepartementale jeugd staf geformeerd waaraan directeuren van de Ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Veiligheid en Justitie, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Sociale Zaken en Werkgelegenheid deelnemen.

Met het ontbinden van het Programmaministerie Jeugd en Gezin is de begroting van dit ministerie verdeeld over een aantal ministeries. Het jeugd beleid blijft versnipperd. Een opvallende verandering is dat een onderwerp als kindermishandeling nu een gezamenlijk onderwerp is van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport én de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. Dit kan betekenen dat strafrechtelijke vervolging van daders een grotere rol zal gaan spelen dan tot nu toe en dit kan leiden tot minder aandacht voor preventie en zorg. De Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie is ook verantwoordelijk voor de aanpak van uitbuiting en mensenhandel. Voor het vreemdelingenbeleid (waaronder de opvang voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen) is de Minister voor Immigratie en Asiel nu verantwoordelijk. De voogdij van alleenstaande minderjarige vreemdelingen valt onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. De taken op het gebied van het kindgebonden budget, de kinderbijslag, de tegemoetkoming aan ouders van thuiswonende gehandicapte kinderen en de kinderopvang gaan naar het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Nederland heeft een minderheidsregering. Dit heeft de nodige invloed op de beleidsvorming. Een deel van het beleid steunt op het gedoogakkoord en daarmee op een meerderheid in de Tweede Kamer. Dit geldt voor het beleid ten aanzien van jeugdstrafrecht en het vreemdelingenbeleid. Een deel van de beleidsplannen komt alleen terug in het regeerakkoord en kan daarmee slechts op een minderheid in de Tweede Kamer rekenen (bijvoorbeeld de jeugdzorg). Daarnaast moet ieder nieuw beleid dat wordt gemaakt van te voren worden afgestemd met de gedoogpartij of het kabinet moet op zoek naar een meerderheid in de Tweede Kamer. Beleid wordt minder voorspelbaar en het zoeken naar steun in de Kamer kan tot vertragingen leiden.

Bezuinigingen

De in 2010 aangekondigde bezuinigingen door zowel het kabinet-Rutte als het kabinet-Balkenende IV zullen gezinnen die het niet breed hebben hard in hun portemonnee treffen. Het gaat over bezuinigingen op, onder meer, de kindgebonden budgetten, bijstand, kinderopvang en het onderwijs. Investeren in de meest kwetsbare groepen kinderen, zorgen dat ze al van jongs af aan mee kunnen draaien in de maatschappij, is van groot belang voor de ontwikkeling van een land. Niet investeren in de meest kwetsbare groep kinderen heeft niet alleen verstrekende gevolgen voor de kinderen, maar voor de maatschappij als geheel. Kinderen die in een achterstandsituatie terecht komen hebben in verhouding een slechtere gezondheid, hebben meer problemen op school en hebben vaak te maken met een instabiele thuissituatie. Zij zullen vaker gebruik maken van voorzieningen van de overheid, zoals bijvoorbeeld speciaal onderwijs, en kunnen vaker in aanraking komen met politie en justitie. Uiteindelijk nemen daardoor de kosten voor gezondheidszorg, speciaal onderwijs, bijstandsprogramma's, politie en justitie toe.

Analyse per thema

Jeugdstrafrecht

Al een aantal jaren nemen de cijfers voor jeugdcriminaliteit af. Toch pleit het kabinet-Rutte voor een steeds strenger jeugdstrafrecht. Nederland moet veiliger worden; dit is een topprioriteit van het kabinet. Het Ministerie van Veiligheid en Justitie introduceert het werkprogramma 'Nederland veiliger'. Eén van de speerpunten uit dit werkprogramma is de aanpak van jeugdcriminaliteit en overlast van jeugdgroepen. De in het regeerakkoord voorgestelde maatregelen, zoals het in te voeren adolescentenstrafrecht, de strafdienstplicht, het intensiever gebruik maken van veiligheidshuizen en de aanpak van overlast veroorzakende kinderen onder de twaalf jaar, zal de veiligheid op straat moeten bevorderen. Het nieuwe beleid zal voornamelijk gericht zijn op straffen. Er ligt nog geen voorstel voor de invulling van het adolescentenstrafrecht, maar het Ministerie van Veiligheid en Justitie heeft wel aangegeven dat de invoering zal leiden tot het steviger aanpakken van vijftien- tot achttienjarigen. De rechtspositie van minderjarigen in het strafrecht lijkt met deze maatregelen te verslechteren.

Vreemdelingenbeleid

Het VN-Kinderrechtenverdrag is er voor alle kinderen in Nederland, ook als ze in een asielpcedure zitten of zonder verblijfspapieren in Nederland verblijven. Het regeerakkoord is uitgesproken over het vreemdelingenbeleid. Het kabinet-Rutte zet in het vreemdelingenbeleid vooral in op een zo snel mogelijke terugkeer. Alleenstaande minderjarige vreemdelingen vormen hierop geen uitzondering. Er wordt nagedacht over het financieren van lokale opvangcentra in de landen van herkomst om minderjarigen gemakkelijker terug te kunnen sturen. Het vreemdelingenbeleid komt in dienst te staan van het immigratiebeleid dat er uiteindelijk voor moet zorgen dat minder (kansarme) mensen naar Nederland zullen migreren. De maatregelen die het kabinet-Rutte voorstelt, zoals bijvoor-

beeld de strafbaarstelling van illegaliteit en de hogere eisen die aan gezinsvorming en gezinshereniging worden gesteld, staan haaks op bepalingen uit het VN-Kinderrechtenverdrag.

Kindermishandeling

Het Actieplan Aanpak Kindermishandeling, 'Kinderen Veilig Thuis', is eind 2010 afgelopen. De aanpak van kindermishandeling lijkt met het wegvallen van het Programmaministerie voor Jeugd en Gezin niet langer dezelfde prioriteit van de overheid te krijgen als onder het kabinet-Balkenende IV. Het is niet genoemd in het regeerakkoord. Wel gaat het kabinet-Rutte door met de Wet verplichte meldcode kindermishandeling. Daarnaast wordt door de Minister van Veiligheid en Justitie met de nieuwe Aanwijzing Kindermishandeling van het Openbaar Ministerie steviger ingezet op het gebruik van strafrecht bij kindermishandeling. Verwacht wordt dat in 2011 een nieuw Actieplan Kindermishandeling gemaakt zal worden. Het is belangrijk dat in het nieuwe actieplan de hulpverlening aan slachtoffers centraal komt te staan. Op dat terrein valt nog veel werk te verrichten.

Jeugdzorg

In het jeugdpakket van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, onder premier Rutte verantwoordelijk voor jeugdbeleid, staat het nieuwe stelsel voor de jeugdzorg centraal. Dit was al door het kabinet-Balkenende IV ingezet. Het nieuwe stelsel zorgt voor een decentralisatie van de jeugdzorg naar de gemeentes en moet er op termijn toe leiden dat de jeugdzorg efficiënter en goedkoper uitgevoerd kan worden. Hier zal nog veel over gesproken worden tussen de verschillende bestuurslagen. De staatssecretaris kondigde in haar brief 'Vertrouwen in de zorg' van begin 2011 aan dat ze in wil zetten op de kwaliteit van het gewone opvoeden. Een veilige en stimulerende omgeving waarin een kind, zowel binnen als buiten het gezin veilig kan opgroeien, moet de vraag naar jeugdzorg doen afnemen.

Uitbuiting

Het kabinet-Rutte benadert uitbuiting en mensenhandel, evenals het vorige kabinet, voornamelijk vanuit een repressief oogpunt; het vervolgen van de daders. Er is minder aandacht voor opvang van de slachtoffers. Er wordt in de beleidsplannen nadrukkelijk de link gelegd tussen mensenhandel, immigratie en illegaliteit. Mensenhandel wordt steviger aangepakt en er zal strenger opgetreden worden tegen misbruik van de verblijfsregeling voor slachtoffers van mensenhandel. Evenals het vorige kabinet maakt ook het kabinet-Rutte geen specifiek beleid omtrent kinderhandel.

Conclusie

Het belang van de overheid om jeugdcriminaliteit hard aan te pakken, ongedocumenteerde en uitgeprocedeerde kinderen snel het land uit te zetten en de jeugdzorg goedkoper te maken, lijkt het belang van kinderen om beschermd te worden en op te groeien in een veilige en inspirerende omgeving te overschaduwen. Met het wegvallen van het Programmaministerie voor Jeugd en Gezin zijn de verantwoordelijkheden in het jeugdbeleid in al zijn facetten sterker dan voorheen verdeeld over verschillende ministeries en bestuurslagen. Specifiek beleid en budget om de positie van kwetsbare kinderen in Nederland te verbeteren zijn niet duidelijk zichtbaar in het regeerakkoord en ook niet in de huidige begrotingsteksten van de ministeries.

De Nederlandse overheid dient duidelijk te maken, zowel in beleid als in de begroting, op welke wijze aandacht gegeven wordt aan een betere positie van alle kinderen in Nederland. Het kabinet-Rutte moet een heldere visie op jeugdbeleid en de implementatie van het VN-Kinderrechtenverdrag in Nederland, ontwikkelen.

Kinderrechten en jeugdstrafrecht

Kinderrechtenbeginselen

- ▶ **Het belang van het kind en een pedagogische aanpak staan voorop in de toepassing van het jeugdstrafrecht** (artikel 3 en 40 IVRK).
- ▶ **Kinderen hebben recht op een eerlijk proces** (artikel 40 IVRK).
- ▶ **Het beleid van Staten moet er op gericht zijn om zaken van minderjarigen waar dat mogelijk is 'buiten' het strafrecht om af te doen. Alternatieven voor detentie waaronder zorg, begeleiding en toezicht en onderwijsvoorzieningen moeten in ruime mate beschikbaar en toegankelijk zijn** (artikel 40 lid 3, sub b en lid 4 IVRK).
- ▶ **Vrijheidsbeneming wordt slechts als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur gehanteerd** (artikel 37 sub b IVRK).
- ▶ **Minderjarigen hebben recht op een volledige eerbieding van hun privéleven gedurende alle stadia van het strafproces** (artikel 16 jo. art 40 lid 2b vii).
- ▶ **Ieder kind dat van zijn of haar vrijheid wordt beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en respect waarbij rekening wordt gehouden met zijn of haar leeftijd** (artikel 37 sub c IVRK).

Indicatoren	2007	2008	2009	2010	1 januari 2011	Vershil 2009-2010
Totaal aantal door de politie gehoorde minderjarige verdachten*	68.897	59.750	52.817	49.015	-	- 7%
Totaal aantal minderjarigen in justitiële jeugdinrichtingen**	3.491	3.158	2.557	2.406	-	- 6%
Totaal aantal minderjarigen in justitiële jeugdinrichtingen op peildatum 1 januari	575	489	381	362	319	- 12%***
% minderjarigen in voorlopige hechtenis in een jji op peildatum 1 januari	62% (=357)	66% (=322)	68% (=259)	73% (=265)	79% (=252)	+ 6%***
Gemiddeld aantal dagen voorlopige hechtenis	41	36	36	38	-	+ 5,5%
Totaal aantal minderjarigen met een PIJ-maatregel op peildatum 1 januari	168	131	91	64	47	- 26,5%***
Totaal aantal opgelegde gedragsbeïnvloedende maatregelen (GBM)	(GBM niet ingevoerd)	15	92	93	-	+ 1%

Bron: Dienst Justitiële Inrichtingen

* Bron 2007: CBS/WODC. Bron 2008-2010: vtsPN Landelijke GIDS database.

** Aantal minderjarigen dat aanwezig was in een justitiële jeugdinrichting op 1 januari plus het aantal minderjarigen dat in de loop van het jaar in een justitiële jeugdinrichting is geplaatst.

*** Verschil met 1 januari 2010 en 1 januari 2011.

Beleidsaanbevelingen voor 2011

- ▶ Verleg de nadruk van een repressieve justitiële aanpak van minderjarigen in het strafrecht naar een kindgerichte en effectieve aanpak. Investeer daarbij in meer mogelijkheden voor buitengerechtelijke afdoening, waaronder bemiddeling en herstelrecht en zorg voor een goed landelijk dekkend aanbod van alternatieven voor voorarrest en detentie.
- ▶ Integreer de rechten van minderjarigen in het strafrecht door speciale bepalingen of een aparte afdeling op te nemen in nieuwe wetgeving en pas bestaande wetgeving aan daar waar deze afbreuk doet aan de rechten en belangen van minderjarigen in het strafrecht.
- ▶ Zorg dat strafzaken van minderjarige verdachten binnen zes maanden zijn afgerond.
- ▶ Voorkom dat minderjarigen lang in voorarrest zitten in afwachting van de rechterlijke uitspraak.
- ▶ Voer adolescentenstrafrecht alleen in voor jongeren vanaf achttien jaar en niet voor minderjarigen.
- ▶ Trek het voorbehoud bij het VN-Kinderrechtenverdrag in op basis waarvan zestien- en zeventienjarigen via het volwassenenstrafrecht berecht kunnen worden.

Niet opgevolgde beleidsaanbevelingen uit 2010

Door in te zetten op een harde aanpak in het jeugdstrafrecht heeft de overheid onvoldoende gedaan om de aanbevelingen uit het Jaarbericht Kinderrechten 2010 na te komen. Het kabinet had meer resultaat kunnen behalen als het gaat om het investeren in een landelijk aanbod van alternatieven met name in de fase van voorarrest en jeugd detentie. Ook is de privacywetgeving niet afgestemd op de rechten van minderjarigen. Verder is het voorbehoud dat berechting van zestien- en zeventienjarigen via het volwassenenstrafrecht mogelijk maakt nog steeds van kracht en is er tot op heden onvoldoende data gepubliceerd over de behandeling en veiligheid van minderjarigen die in aanraking komen met politie en justitie.

Er is door eerdere kabinetten beleid ontwikkeld dat zich richt op het verlagen van het aantal minderjarigen in de cel en op de ontwikkeling van meer alternatieven voor detentie. Helaas lijkt het nieuwe kabinet deze trend niet door te zetten. Terwijl al langer een duidelijke afname van de jeugdcriminaliteit zichtbaar is, pleit het kabinet voor repressie en harder straffen. Hiermee lijkt de rechtspositie van minderjarigen in het strafrecht weer te verslechteren. Minderjarigen die verdacht worden van of veroordeeld zijn voor een strafbaar feit worden steeds vaker gezien als 'kleine volwassenen'. Daarmee wordt voorbijgegaan aan hun aparte positie in het strafrecht. Volgens het VN-Kinderrechtenverdrag horen minderjarigen zich te kunnen ontwikkelen, van hun fouten te leren en de kans te krijgen om na een straf op een goede manier terug te keren in de maatschappij.

Positieve ontwikkelingen

Er zijn het afgelopen jaar enkele positieve ontwikkelingen zichtbaar op het gebied van het jeugdstrafrecht. Eén daarvan is de verdere daling van de jeugdcriminaliteit. Het aantal minderjarigen dat jaarlijks door de politie wordt verhoord is sinds 2008 met ruim tienduizend afgenomen. De Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie besloot eind 2010 zes justitiële jeugdinrichtingen buiten gebruik te stellen vanwege de afname van het aantal strafrechtelijk veroordeelde minderjarigen. Verder blijkt uit het Capaciteitsplan Justitiële Jeugdinrichtingen uit 2010 dat de aard van de jeugdcriminaliteit is veranderd. Het aantal ernstige delicten is de laatste jaren flink afgenomen.

Voor het eerst in lange tijd kregen alle justitiële jeugdinrichtingen een voldoende van de inspecties die toezicht houden op het beleid en de behandeling. Het recht van minderjarigen op een advocaat voor en tijdens het politieverhoor is vastgelegd in een nieuwe regeling van het Openbaar Ministerie en in een conceptwetsvoorstel. De Halt-afdoening is vernieuwd en er is geïnvesteerd in alternatieven voor detentie, waaronder erkende gedragsinterventies en schorsingsmaatregelen. Tot slot is nazorg wettelijk verplicht gesteld voor minderjarigen, waardoor alle jongeren na het verlaten van een justitiële jeugdinrichting hulp krijgen bij hun terugkeer in de maatschappij.

Bij deze positieve ontwikkelingen moeten ook kanttekeningen geplaatst worden. In lichte zaken is rechtsbijstand bij het politieverhoor niet altijd gratis voor minderjarigen. Ook minderjarige verdachten onder de twaalf jaar, die vanwege hun leeftijd alleen verhoord, maar niet strafrechtelijk vervolgd kunnen worden en minderjarige verdachten die zichzelf op verzoek van de politie voor een gesprek melden op het politiebureau, kunnen geen aanspraak maken op een advocaat bij het politieverhoor. Met de invoering van verplichte nazorg wordt de duur van de vrijheidsbenemende jeugdsancties verlengd. Het kan voorkomen dat jongeren een jaar langer vastzitten als zij zich na afloop van een PIJ-maatregel (plaatsing in een inrichting voor jeugdigen) niet aan de voorwaarden houden. De maximale duur van de PIJ-maatregel is daarmee verhoogd van zes naar zeven jaar.

Een meer justitiële aanpak

Het kabinet-Rutte vaart een andere koers dan het vorige kabinet. Dit kabinet zet in op repressie en 'korte termijn' maatregelen, waaronder de voorstellen tot invoering van rechterlijke gebiedsverboden voor hangjongeren en de 'strafdienstplicht'. Het kabinet wil meer straffen met elkaar gaan combineren, waardoor het bijvoorbeeld mogelijk kan worden om kinderen met een taakstraf 's nachts in een justitiële jeugdinrichting op te sluiten.

Officieren van justitie krijgen meer bevoegdheden om sneller en harder op te treden tegen minderjarige verdachten. Sinds 1 maart 2011 kan een OM-afdoening worden opgelegd in zaken van minderjarigen. Dit betekent dat de officier van justitie een minderjarige niet alleen kan vervolgen, maar ook een straf kan opleggen. Voorheen was daarvoor de instemming van de minderjarige zelf vereist. Als een minderjarige het niet eens is met de straf van de officier van justitie, moet deze nu zelf zijn zaak voorleggen aan de rechter. Naast hogere boetes kunnen minderjarigen in de toekomst ook een taakstraf via de officier van justitie

1 2 3 4 5

Het **deskundigenpanel** geeft dit onderdeel dit jaar, net als de drie voorgaande jaren, een drie. De deskundigen maken zich grote zorgen over de toon die door het huidige kabinet wordt aangeslagen. Het lijkt daarom de verkeerde kant op te gaan; meer repressie, meer kortetermijnmaatregelen en meer vrijheidsbenemende langere straffen. Strafrecht lijkt hiermee het antwoord op alles. Wel wordt het besluit van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie om zes justitiële jeugdinstellingen te sluiten, een dapper besluit genoemd. Het thema krijgt een voorwaardelijke drie, omdat er zorgen bestaan over waar het komende beleid naar toe gaat en wat de gevolgen daarvan zullen zijn.

Kinderen over jeugdstrafrecht

Kinderen mogen niet worden opgesloten in een jeugdgevangenis, behalve als zij iets heel ernstigs hebben gedaan, bijvoorbeeld moord.

85% eens **15%** oneens

Als ik iets heb gedaan wat niet mag, bijvoorbeeld iets stelen, dan zit ik liever een nachtje in de cel dan dat ik mijn excuses aan het slachtoffer aanbied.

9% eens **91%** oneens

Kinderen horen niet thuis in een gevangenis. Dat staat in het VN-Kinderrechtenverdrag en dat vindt een overgrote meerderheid van de kinderen die de stellingen hebben ingevuld ook. Het opsluiten van kinderen mag alleen als uiterste maatregel worden toegepast en voor de kortst mogelijke passende duur. Door de invoering van de gedragsbeïnvloedende maatregel krijgen kinderen die een strafbaar feit hebben gepleegd, nu meer hulp bij het veranderen van hun gedrag, in plaats van dat ze opgesloten worden.

Uit de praktijk blijkt dat kinderen het heel moeilijk vinden om hun excuses aan te bieden aan bijvoorbeeld een winkelier bij wie zij iets hebben gestolen. Maar de kinderen die de stellingen hebben ingevuld vinden het aanbieden van excuses bijna allemaal een beter vooruitzicht dan een nachtje in de cel.

verwachten. Er bestaan grote zorgen over de gevolgen van deze extra bevoegdheden van de officier van justitie. Men vreest een gebrek aan rechtswaarborgen voor minderjarigen, de mogelijke aanzuigende werking van de OM-afdoening en de gemiste kans om zaken zoveel mogelijk zonder veroordeling af te kunnen doen.

Door nadruk te leggen op straf en minder op maatwerk, een kindgerichte benadering en de rechten van kinderen, mist het Ministerie van Veiligheid en Justitie belangrijke handvatten voor het bouwen aan een goed en allesomvattend jeugdstrafrecht.

Lang wachten op een rechterlijke uitspraak

In zaken van minderjarige verdachten is het van belang adequaat, snel en passend te reageren. Uit de factsheets Programma aanpak jeugdcriminaliteit blijkt dat de uitspraak van een rechter maandenlang op zich kan laten wachten. In 2010 werd gemiddeld 62 procent van de jeugdstrafzaken binnen zes maanden afgedaan. De invoering van de verschijningsplicht voor ouders heeft tot gevolg dat zittingen vaker uitgesteld worden als ouders niet naar de zitting komen. Hierdoor komen de doorlooptijden nog verder onder druk te staan. Dit is in strijd met de richtlijn van het Ministerie van Veiligheid en Justitie en de norm van het VN-Kinderrechtencomité die stellen dat er in zaken van minderjarigen binnen zes maanden een eerste rechterlijke uitspraak moet liggen. Strafzaken van minderjarige verdachten kunnen tijdens een pro forma zitting worden aangehouden. Dit is een zitting waarbij de zaak niet inhoudelijk wordt behandeld, maar die wordt gehouden omdat een zaak binnen een bepaalde termijn op zitting moet zijn geweest. De Hoge Raad hanteert, tegen de norm van het VN-Kinderrechtencomité in, een termijn van zestien maanden, waarop geen sanctie – zoals strafvermindering – volgt als de termijn wordt overschreden. Hierdoor kan het gebeuren dat minderjarigen die op hun veertiende een fout begaan daarvoor pas worden gestraft als ze zestien jaar oud zijn.

Teveel kinderen in voorarrest

Het VN-Kinderrechtencomité waarschuwde Nederland al in januari 2009 voor het overmatig toepassen van voorarrest. Tot op heden is hierin geen verandering zichtbaar. 79 procent van het totaal aantal jongeren onder de achttien jaar dat in 2010 in een justitiële jeugdinstelling verbleef, wachtte op een uitspraak van de rechter. De toepassing van het voorarrest staat op gespannen voet met de regel dat minderjarigen een rechterlijke uitspraak, indien mogelijk onder voorwaarden, thuis kunnen afwachten en met het onschuldbeginsel dat bepaalt dat een verdachte onschuldig is tot anders is bewezen. Het komt voor dat minderjarigen meerdere maanden in een justitiële jeugdinstelling wachten waardoor de periode van voorarrest soms even lang is als de opgelegde straf en zij na hun veroordeling meteen naar huis kunnen. Dit is zorgelijk omdat het in de periode van voorarrest onduidelijk is of een minderjarige uiteindelijk veroordeeld zal worden en het daarmee moeilijk is om een goed plan voor een minderjarige te maken.

Onvoldoende samenhang alternatieve programma's

Volgens het VN-Kinderrechtenverdrag moet de Staat er alles aan doen om binnen het jeugdstrafrecht een ruim aanbod van maatregelen te ontwikkelen gericht op het geven van een passende reactie die in verhouding staat tot het gepleegde feit. Hieronder vallen hulpprogramma's voor minderjarigen en hun familie, begeleiding en toezicht, pleegzorg, onderwijsvoorzieningen en andere alternatieven voor het opsluiten in een justitiële jeugdinstelling. Met de invoering van de schorsingsmaatregelen en de gedragsbeïnvloedende maatregel is hier voor een deel aan voldaan. Het is echter mogelijk geworden om alle straffen te combineren, waardoor minderjarigen en ouders die met een uitgebreid pakket van voorwaarden en maatregelen geconfronteerd worden, overbelast kunnen raken. Een ander knelpunt is dat niet alle erkende gedragsinterventies en programma's voor herstelrecht landelijk beschikbaar zijn. In tegenstelling tot bijvoorbeeld België en Duitsland, mist ons jeugdstrafrecht een wettelijke bepaling op basis waarvan iedere minderjarige verdachte of veroordeelde deel kan nemen aan een programma voor bemiddeling of herstelrecht, waaronder de slachtoffer-dader gesprekken.

Reacties uit het werkveld

De invoering van een apart adolescentenstrafrecht zou een goede manier zijn om meer recht te doen aan de ontwikkeling van jongeren en hun speciale positie. In mijn praktijk ervaar ik dat er een grens ligt rond de twaalf jaar, rond zestien en rond 23. Ik zou willen pleiten voor een 'kinderstrafrecht' (twaalf tot en met zestien jaar) en een 'adolescentenstrafrecht' (zeventien tot en met 23). En jongeren pas vanaf 24 jaar als volwassenen te bestraffen.

Mr. Eline Groenendaal,
*strafrechtadvocaat in Amsterdam,
gespecialiseerd in jeugdstrafzaken*

Er dient mijns inziens geen apart wetboek van jeugdstrafrecht te komen. Ik zie veel meer in een wetboek van jeugdmaatregelrecht, waarin geen plaats is voor straf, maar slechts voor proportionele, wetenschappelijk gevalideerde gedragsinterventies, die niet alleen op jongeren, maar ook op hun sociale omgeving zijn gericht. De aanleiding tot het toepassen van deze maatregelen kan zowel van strafrechtelijke als civielrechtelijke aard zijn.

Prof. Dr. Gerard de Jonge,
*bijzonder Hoogleraar Detentierecht,
Faculteit der Rechtsgeleerdheid
Maastricht University*

In de justitiële jeugdinrichtingen zitten relatief veel jongeren met een lichte verstandelijke beperking, die niet altijd als zodanig worden herkend en die mede hierdoor geen passende aandacht en behandeling krijgen. Vroegtijdige signalering is een voorwaarde voor een adequate aanpak waardoor ernstige gedragsproblematiek en recidive zouden kunnen worden verminderd of voorkomen. Een ander opvallend gegeven vind ik dat de jeugdzorg en het strafrechtelijke circuit vaak verschillende methoden van screening, diagnostiek en behandeling kennen. Dit komt de continuïteit in de behandeling van jeugdigen, die vaak van de ene naar de andere voorziening gaan, niet ten goede. Daar zou meer samenhang in moeten komen.

Mr. Jolande Calkoen-Nauta,
*vice-president Rechtbank Breda, voorzitter
landelijke Expertgroep Jeugdrechters*

Schending van het recht op privacy van minderjarigen

Minderjarigen die met politie of justitie in aanraking zijn geweest krijgen een aantekening in de justitiële documentatie, met andere woorden een strafblad. Een strafblad kan dertig jaar blijven staan. Zedendelicten zijn zichtbaar voor een termijn van tachtig jaar. Een justitiële registratie kan aanleiding zijn voor het niet afgeven van een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG). In 2010 werd deze verklaring aan bijna twaalfhonderd jongeren onder de 25 jaar geweigerd. Gevolg is dat zij minder snel aangenomen worden voor een groot aantal opleidingen, stages en banen. Het VN-Kinderrechtencomité raadt overheden aan om de strafgegevens van minderjarigen automatisch te verwijderen op de leeftijd van achttien jaar. Belangrijk is dat het weigeren van een VOG geen standaardwerkwijze is in zaken van jongeren die in hun jeugd met justitie in aanraking zijn geweest, maar dat dit alleen kan als er sprake is van een of meer zeer ernstige delicten.

Eind september 2009 waren in totaal 11.693 DNA-profielen van minderjarigen opgenomen in de databank. Cijfers over het jaar 2010 waren bij het opstellen van dit Jaarbericht nog niet bekend. De mogelijkheid tot het afnemen van DNA was oorspronkelijk bedoeld voor zaken waarin sprake was van ernstige gewelds- en zedendelicten. Dit wordt steeds verder uitgebreid, waarbij geen uitzondering wordt gemaakt voor minderjarigen. Zij kunnen geen bezwaar maken tegen een bevel tot DNA-afname, wel tegen het opslaan van hun profiel in de DNA-databank. Een zorgpunt voor de toekomst is dat het mogelijk gaat worden om ook van minderjarigen die via een OM-afdoening een taakstraf hebben gekregen, DNA af te nemen.

In Nederlandse wetten, zoals bij de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden, missen aparte bepalingen voor minderjarigen die hun recht op privacy beschermen en garanderen dat er in zaken van minderjarigen een zorgvuldige belangenafweging wordt gemaakt. De rechten en plichten van minderjarigen moeten in iedere wet in aparte bepalingen worden opgenomen. De wetten die hier niet aan voldoen, moeten worden veranderd.

Nog steeds toepassing van volwassenenstrafrecht in zaken van minderjarigen
Nederland heeft een voorbehoud gemaakt bij artikel 37 van het VN-Kinderrechtenverdrag waardoor het mogelijk is zestien- en zeventienjarigen via het volwassenenstrafrecht te straffen. Het VN-Kinderrechtencomité heeft Nederland in 1999, 2004 en in 2009, verzocht om dit voorbehoud in te trekken. De toenmalige Minister voor Jeugd en Gezin heeft in 2009 toegezegd dit te zullen overwegen. Teleurstellend is dat sindsdien door de Nederlandse regering geen verdere actie meer is ondernomen.

Extra zorgelijk is het voornemen van het huidige kabinet om het adolescentenstrafrecht in te voeren vanaf vijftien jaar. Minderjarigen hebben recht op een berechting via de aparte regels van het jeugdstrafrecht. Het van toepassing verklaren van wetgeving voor jongvolwassenen op vijftien- tot achttienjarigen is hiermee in strijd. Het is een goede ontwikkeling dat er speciale regels komen voor jongvolwassenen. Het kan echter niet de bedoeling zijn dat minderjarigen hiermee onder een repressiever regime komen.

Kinderrechten & vreemdelingenrecht

Kinderrechtenbeginselen

- ▶ **Het belang van het kind staat voorop in het vreemdelingenbeleid** (artikel 2, 3 en 22 IVRK).
- ▶ **Kinderen hebben recht op respect voor hun identiteit en privéleven** (artikel 8 en 16 IVRK).
- ▶ **Alle rechten gelden voor alle kinderen; kinderen mogen niet op grond van hun verblijfsstatus worden uitgesloten van sociale voorzieningen** (artikel 2, 24, 27 en 28 IVRK).
- ▶ **Kinderen horen bij hun ouders op te groeien, tenzij dat niet in hun belang is** (artikel 9 en 10 IVRK).
- ▶ **Alleenstaande minderjarige vreemdelingen hebben recht op extra bescherming en mogen niet vanwege hun verblijfsstatus van hun vrijheid worden beroofd** (artikel 2, 20, 22 en 37 IVRK).

Indicator	2008	2009	2010	Vershil met 2009
Aantal amv's in vreemdelingenbewaring	160	300	220	- 27%
Aantal aanvragen verblijf van kind bij ouder in Nederland	14.890	14.400	14.540	+ 1%
Aantal behandelde aanvragen kind bij ouder in Nederland	13.390	13.650	15.160	+ 11%
Aantal afwijzingen verblijf van kind bij ouder in Nederland	2.580	3.580	5.220	+ 46%
Aantal minderjarigen langer dan vijf jaar in Nederland en in procedure*	-	700	860	+ 23%
Aantal minderjarigen langer dan vijf jaar in de asielopvang*	450	290	200	- 31%

Bron: Brief Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 25 maart 2011 aan Defence for Children.

* Op 1 januari van het volgende jaar, bijvoorbeeld cijfer 2008 is vastgesteld op 1 januari 2009.

Toelichting: bij de cijfers van aanvragen voor gezinshereni ging zijn de aantallen aanvragen MVV (kind veelal in het buitenland) en aanvragen voor verblijf zonder MVV (kind veelal in Nederland) bij elkaar opgeteld.

Beleidsaanbevelingen voor 2011

- ▶ Neem langdurig verblijf van een kind in Nederland op als grond voor een verblijfsvergunning.
- ▶ Leg vast dat gezinnen met kinderen altijd toegang tot opvang moeten hebben.
- ▶ Regel dat ongedocumenteerde jongeren stage kunnen lopen.
- ▶ Zet de belangen van kinderen voorop in het gezinsmigratiebeleid.
- ▶ Formuleer beleid voor verblijfsrechten van buitenlandse ouders bij Nederlandse kinderen.
- ▶ Zorg voor een individuele belangenafweging bij de terugkeer van alleenstaande minderjarige vreemdelingen en monitor hun terugkeer.
- ▶ Neem maatregelen om de opvang in asielzoekerscentra te verbeteren.

Niet opgevolgde beleidsaanbevelingen uit 2010

Afgezien van de aanbeveling 'Plaats alleenstaande minderjarige vreemdelingen niet in vreemdelingenbewaring', die in 2011 is opgevolgd, is geen enkele aanbeveling uit het Jaarbericht Kinderrechten 2010 opgevolgd.

Kregen de kinderrechten in het vreemdelingenbeleid in het vorige Jaarbericht Kinderrechten over 2009 al een verdrietige 1 van het deskundigenpanel, de positie van jonge asielzoekers en migranten is er sindsdien niet rooskleuriger op geworden. Het huidige regeerakkoord benadert immigratie als een probleem dat bestreden moet worden. Zo wil het kabinet het enkele verblijf van gezinnen met kinderen zonder verblijfsvergunning strafbaar stellen. Kinderen zonder papieren worden daarmee criminelen.

Worteling als grond voor verblijf

Het uitzetten van kinderen die al jarenlang in Nederland wonen en hier zijn geworteld en ingeburgerd, is niet in het belang van het kind en dus in strijd met het VN-Kinderrechtenverdrag. In april 2010 nam de Tweede Kamer een motie aan die oproept om een oplossing voor kinderen te creëren als zij langer dan acht jaar in Nederland zijn. Daarvoor zou in de Vreemdelingenwet een wortelingsgrond voor kinderen opgenomen moeten worden. De Minister voor Immigratie en Asiel liet in december 2010 echter aan de Tweede Kamer weten dat hij de motie niet opvolgt, omdat daarmee het terugkeerbeleid ondermijnd zou worden. De minister zegt alles op alles te zetten om te voorkomen dat kinderen lang in Nederland blijven zonder verblijfsvergunning. In 2010 waren er echter alleen al 860 kinderen langer dan vijf jaar in Nederland zonder verblijfsvergunning, terwijl ze nog een procedure hadden lopen. Een veelvoud daarvan is uitgeprocedeerd en verblijft al vele jaren ongedocumenteerd in Nederland. Bijna een kwart meer dan het jaar daarvoor. Symbool voor de noodzaak om tot een wortelingsgrond te komen in het vreemdelingenrecht werd de veertienjarige Afghaanse Sahar die al tien jaar in Nederland verblijft. Hoewel de rechtbank in Den Bosch het onaanvaardbaar achtte dat Sahar zou worden uitgezet, omdat ze dan haar Nederlandse identiteit zou moeten verloochenen, bleef de minister volhouden dat worteling geen argument is om in Nederland te blijven. Uiteindelijk heeft hij op 8 april 2011 beslist dat Sahar en enkele lotgenoten toch in Nederland mogen blijven omdat het voor hen als verweesterde meisjes te gevaarlijk is in Afghanistan.

Onderdak, gezondheidszorg en onderwijs voor ongedocumenteerde kinderen

Het VN-Kinderrechtenverdrag is er voor alle kinderen in Nederland, ook als zij geen verblijfsvergunning hebben. De mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa heeft hier het afgelopen jaar weer eens op gewezen. Ook roept hij iedereen op om het woord 'illegaal' niet langer te gebruiken in relatie tot mensen, omdat er een criminaliserende werking van uitgaat. In dit Jaarbericht noemen we kinderen die niet rechtmatig in Nederland zijn 'ongedocumenteerd'.

Het *recht op onderdak* voor ongedocumenteerde kinderen kreeg veel aandacht in 2010. In februari 2010 werd bekend dat het Europees Comité voor Sociale Rechten een klacht van Defence for Children over het op straat zetten van ongedocumenteerde kinderen gegrond had verklaard. Het Comité oordeelde dat het op straat zetten van kinderen hun menselijke waardigheid aantast. De Nederlandse overheid reageerde geërgerd op deze berisping die op 7 juli 2010 door het Comité van Ministers van de Raad van Europa in een resolutie werd bekrachtigd. Rechters in Nederland gebruikten de uitspraak van het Comité wel en pasten de minimumnorm van menselijke waardigheid in het opvangbeleid meer toe in 2010. Naar aanleiding van een zaak van een Angolese moeder die met drie jonge kinderen vanuit Ter Apel op straat gezet dreigde te worden, is het op straat zetten van gezinnen met kinderen vanaf 27 juli 2010 opgeschort. In deze zelfde zaak bepaalde het gerechtshof op 11 januari 2011 dat het recht op onderdak ook voor de Angolese moeder geldt, met wie de kinderen samen moeten kunnen leven. De minister heeft hoger beroep ingesteld tegen deze uitspraak. Overigens zijn het niet alleen uitgeprocedeerde asielkinderen die problemen ondervinden bij het realiseren van het recht op onderdak. Uit de cijfers blijkt dat er op 1 januari 2011 ook 660 kinderen – langer dan vijf jaar in Nederland – buiten de asielopvang verblijven terwijl ze wel in procedure zijn.

1 2 3 4 5

Het **deskundigenpanel** geeft dit onderdeel dit jaar, net als het voorgaande jaar, een 1. Op het gebied van het vreemdelingenrecht zijn er dit jaar geen stappen vooruit genomen. De ontwikkelingen op dit thema blijven volgens de deskundigen dan ook zeer verontrustend. Ook de aangekondigde beleidsvoorstellen voor 2011 geven veel reden tot zorgen. De enige positieve ontwikkeling op dit terrein is dat er geen minderjarige vreemdelingen meer in vreemdelingenbewaring worden opgesloten, maar dit is pas in 2011 ingevoerd.

Kinderen over vreemdelingenrecht

Een buitenlands kind dat al heel lang in Nederland woont, moet een verblijfsvergunning krijgen.

81% eens **19%** oneens

Een kind dat illegaal in Nederland woont, verdient straf. Want illegaal zijn mag niet.

27% eens **73%** oneens

Kinderen die al heel lang in Nederland wonen, zouden volgens een grote meerderheid van de kinderen, een verblijfsvergunning moeten krijgen. Als kinderen hier al zo lang zijn en dus in Nederland zijn 'geworteld', dan is het uitzetten van deze kinderen schadelijk voor hun ontwikkeling. De kinderen zijn zich hier van bewust, nu het kabinet nog. Het kabinet-Rutte wil dat illegaal verblijf in Nederland strafbaar wordt. De kinderen denken daar heel anders over. Driekwart van de kinderen vindt niet dat illegaal zijn strafbaar is. Kinderen moeten niet onnodig gecriminaliseerd worden voor iets waar zij niets aan kunnen doen.

De *toegang tot gezondheidszorg* voor ongedocumenteerde kinderen lijkt te zijn verbeterd door een nieuwe wet die zorgverleners financieel compenseert als zij medisch noodzakelijk zorg verlenen aan ongedocumenteerden. Deze kunnen zich namelijk niet verzekeren. Toch lukt het nog altijd veel ongedocumenteerde kinderen niet om (op tijd) goede zorg te krijgen, zo blijkt uit een onderzoek dat Pharos – in samenwerking met UNICEF Nedrland en Defence for Children – in juni 2010 uitbracht. Veel ongedocumenteerde kinderen en hun ouders weten niet dat ze recht hebben op medische zorg. Ook veel medewerkers bij zorginstellingen weten dat niet. Hierdoor staat het recht op gelijke toegang tot gezondheidszorg voor ongedocumenteerde kinderen onder druk.

Voor het *recht op onderwijs* voor ongedocumenteerden geldt hetzelfde als voor het recht op gezondheidszorg: ondanks een goede regeling voor scholen, hindert een gebrek aan informatie de toegang tot het onderwijs. Voor ongedocumenteerde kinderen is het bovendien soms moeilijk om een middelbare school of beroepsopleiding af te maken, doordat zij geen stage mogen lopen. Hiervoor is een tewerkstellingsvergunning nodig. De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap beloofde in december 2010 in een uitzending van de VARA Ombudsman met een oplossing voor dit probleem te komen. De voormalig Minister voor Jeugd en Gezin had in april 2010 al dezelfde toezegging gedaan. Bij het ter perse gaan van dit Jaarbericht Kinderrechten was deze ernstige beperking op het recht op onderwijs nog altijd niet weggenomen.

Kinderrechtenbril ontbreekt in gezinsmigratiebeleid

Het kabinet-Rutte heeft in het regeerakkoord een verdere aanscherping van het gezinsmigratiebeleid aangekondigd. Dit is opnieuw een tegenslag voor de duizenden kinderen die door de strenge regels niet samen met hun ouder(s) in Nederland kunnen wonen. In 2010 werden 5.220 aanvragen van kinderen om bij hun ouder in Nederland te mogen wonen, afgewezen. Dat is een stijging met 46 procent ten opzichte van vorig jaar terwijl er maar elf procent meer aanvragen zijn behandeld. Daarnaast zijn er duizenden kinderen in Nederland – veelal met de Nederlandse nationaliteit – die samen met hun ongedocumenteerde of in het buitenland verblijvende ouder in Nederland zouden willen wonen. Hoeveel dat er precies zijn is onduidelijk. Het Ministerie van Justitie heeft voor het Jaarbericht Kinderrechten drie jaar deze cijfers verschaft maar eind 2010 werd duidelijk dat deze niet kloppen omdat ze alleen de ouders betreffen die vanwege hun bijzondere afhankelijkheid verblijf bij hun meerderjarige kinderen aanvragen. De aanvragen van verblijf van ouders bij hun minderjarige kinderen worden niet apart geregistreerd. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft beloofd te onderzoeken of dit in de toekomst wel mogelijk is. In de Vreemdelingenwet ontbreekt een verplichting om bij alle aanvragen voor gezinshereniging waar kinderen bij zijn betrokken een individuele, kenbare en gemotiveerde belangenafweging te maken. Behalve het VN-Kinderrechtenverdrag, verplichten ook de Gezinsherenigingsrichtlijn en het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie hiertoe. Verder moet er in het Vreemdelingenbesluit een mogelijkheid komen om als ouder verblijf bij een kind in Nederland aan te vragen. Een uitspraak van het Europese Hof van Justitie van 8 maart 2011 inzake Zambrano biedt aanknopingspunten om dat in ieder geval voor buitenlandse ouders van *Nederlandse* kinderen nu goed te gaan regelen.

Een ander nijpend probleem in het gezinsherenigingsbeleid is dat van de nareizende kinderen. Hun ouders hebben een asielstatus gekregen en de kinderen vragen verblijf bij hun ouders aan. Er worden onredelijke eisen gesteld aan het aantonen van de gezinsband tussen ouders en kinderen. Als het kind de vragen hierover niet goed kan beantwoorden, komt het zelfs niet meer in aanmerking voor een DNA-onderzoek om alsnog de biologische band met de ouder aan te tonen. De procedure duurt onaanvaardbaar lang voor een kind dat zijn ouder mist. Bovendien wordt het beleid voor nareizende kinderen niet goed getoetst aan het recht van de Europese Unie en het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens. Dit alles is in strijd met de verplichting uit het VN-Kinderrechtenverdrag om aanvragen voor gezinshereniging met 'spoed, welwillendheid en menselijkheid' te behandelen.

Reactie uit het werkveld

Voor vluchtelingenkinderen geldt tegenwoordig dat ze tot op het moment dat hun ouder(s) vluchtte(n) in hetzelfde huis moeten hebben gewoond om in aanmerking te komen voor gezinshereniging. Waren ze eerder bij een ander familielid ondergebracht dan wordt het voor de vluchtelingenouder heel moeilijk en soms ook onmogelijk met hun eigen kind te worden herenigd. Onbegrijpelijk! Hopelijk lukt het via de rechter deze aanscherping ongedaan te krijgen.

Mr. Ariane den Uyl,
beleidsmedewerker bij VluchtelingenWerk Nederland

Vier overwegingen zijn van groot belang voor asielzoekerskinderen. Kinderen van asielzoekers staan bloot aan vele vormen van stress. Kinderen zijn extra gevoelig voor stress, de effecten daarvan bouwen op en leiden tot allerlei ernstige gezondheidseffecten. De ontwikkeling kan dusdanig verstoord raken dat het vermogen tot sociaal functioneren, in welke maatschappij dan ook, ernstige en permanente schade oploopt. Beleid kan hierop van beslissende invloed zijn, ten goede of ten kwade.

Dr. Victor Kouratovsky,
klinisch psycholoog, Kinder- en Jeugdpsycholoog Riagg Rijnmond

Nidos steunt de vrijwillige terugkeer van alleenstaande minderjarigen als die duurzaam is. Hoe minder je investeert in het perspectief van jongeren en hoe langer de asielprocedure duurt, hoe kleiner de kans op terugkeer is. Respect voor de rechten en belangen én actieve betrokkenheid van de jongere zijn daarbij onmisbare basisprincipes. Individuele begeleiding die de jongeren versterkt, bevordert die betrokkenheid. Zonder respect voor deze basisbeginselen is terugkeer niet duurzaam en soms zelfs gevaarlijk voor het kind.

Drs. Tin Verstegen,
directeur Nidos.

Alleenstaande jongeren in vreemdelingenbewaring: de doorbraak

Ondanks alle nationale en internationale kritiek werden er in Nederland nog steeds alleenstaande minderjarige vreemdelingen, die 'illegaal' in Nederland zijn, opgesloten. Wel is er een daling zichtbaar van driehonderd jongeren in 2009 naar 220 jongeren in 2010. Gevangen gezet worden is voor elke jongere een ingrijpende ervaring. Voor kinderen die – veelal – uit een oorlogssituatie komen en zonder hun ouders gevlucht zijn, is het vaak ronduit traumatisch. De beloofde aanpassingen op dit terrein lieten onaanvaardbaar lang op zich wachten. In april 2007 zegde de toenmalige Staatssecretaris van Justitie toe het beleid voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen te gaan verbeteren. In december 2009 kwam de brief hierover. Daarin kondigde de staatssecretaris aan om alternatieven te onderzoeken voor de toepassing van vreemdelingenbewaring en daarbij aansluiting te gaan zoeken bij het beleid dat geldt voor gezinnen met kinderen. Die mogen maximaal veertien dagen voor vertrek in vreemdelingenbewaring gezet worden. In maart 2011 kwam uiteindelijk de verlossende brief van de Minister voor Immigratie en Asiel. Alleenstaande minderjarige vreemdelingen worden in beginsel niet meer gedetineerd. Hiermee zet Nederland een grote stap vooruit in de implementatie van het VN-Kinderrechtenverdrag voor minderjarige asielzoekers.

Terugkeer alleenstaande jongeren moet veilig en in hun belang zijn

Het kabinet heeft aangekondigd meer opvangcentra (weeshuizen) in de landen van herkomst te willen openen. De ervaring met dergelijke weeshuizen in Angola en Congo leert dat de Immigratie- en Naturalisatiedienst niet meer op individueel niveau onderzoekt of terugkeer in het belang van de jongere is. Als er eenmaal een weeshuis is, wordt dat standaard als geschikt bestempeld en komt de jongere dus niet in aanmerking voor een verblijf als alleenstaande minderjarige vreemdeling. De overheid is bezig een dergelijk weeshuis in Afghanistan te openen. In april 2010 uitte de mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa zijn zorgen over het terugsturen van kwetsbare kinderen naar weeshuizen in het land van herkomst. In Nederland worden kwetsbare kinderen die tijdelijk niet thuis kunnen wonen bij voorkeur in een pleeggezin geplaatst, zoals ook het VN-Kinderrechtenverdrag opdraagt. Het is zeer zorgwekkend dat er voor jongeren uit het buitenland andere normen worden gehanteerd en een weeshuis wel geschikt zou zijn. Uit het onderzoeksrapport *Closing a protection gap* van Defence for Children blijkt dat voogden een grotere rol zouden moeten krijgen in het waarborgen van veilige terugkeer. Ook moet hun visie op de belangen van hun pupillen serieuzer meegewogen worden. De terugkeer van alleenstaande jongeren is nog niet conform de verplichtingen uit het VN-Kinderrechtenverdrag georganiseerd.

Meer inspraak en toezicht op de asielzoekerscentra

Sinds het uitkomen van het onderzoek 'Kind in het Centrum: Kinderrechten in asielzoekerscentra' van UNICEF Nederland, Stichting Kinderpostzegels en COA in juni 2009 is er enige vooruitgang geboekt in de verbetering van leefomstandigheden van kinderen in de opvang, maar onvoldoende om de situatie in lijn met het VN-Kinderrechtenverdrag te brengen. In 2010 woonden er ongeveer 7.000 kinderen in asielzoekerscentra, van wie tweehonderd langer dan vijf jaar. Het is daarom van groot belang dat de centra beter toegerust worden op de langdurige opvang van kinderen. In 2010 is een werkgroep opgericht die stimuleert dat de aanbevelingen uit de studie worden overgenomen. De werkgroep is in februari 2011 gehoord door de Tweede Kamercommissie voor Immigratie en Asiel. Verschillende Tweede Kamerleden hebben beloofd zich in te gaan zetten om het onaanvaardbaar hoge aantal verhuizingen dat een asielkind meemaakt drastisch terug te brengen. Er is een voorzichtig begin gemaakt met de oprichting van kinderraden in asielzoekerscentra. Onderzocht wordt of er een speciale inspectie voor de opvang kan komen, of hoe bestaande inspecties de asielzoekerskinderen beter in het vizier kunnen krijgen.

Kinderrechten en kindermishandeling

Kinderrechtenbeginselen

- ▶ **Het belang van het kind staat centraal in de bestrijding van kindermishandeling** (artikel 3 en 19 IVRK).
- ▶ **Kinderen moeten worden beschermd tegen alle vormen van kindermishandeling, binnen en buiten het gezin** (artikel 19 en 34 IVRK).
- ▶ **Mishandelde kinderen moeten passend geholpen en ondersteund worden** (artikel 19 en 39 IVRK).
- ▶ **Ouders worden actief ondersteund bij de opvoeding van hun kind** (artikel 5 en 18 IVRK).

Indicator	1-1-2008	1-1-2009	1-1-2010	1-1-2011	Verskil met 2009
Aantal wachtenden AMK langer dan vijf dagen*	395	279	15	-	- 94,5%
Gemiddelde doorlooptijd AMK in dagen	78	80	77	-	- 4%
Aantal geormerkte zaken van kindermishandeling aangeleverd bij het Openbaar Ministerie**	-	-	-	729	-

* Bron : Kamerstukken II 2009-2010, 31.839, nr. 51.

** De classificatie kindermishandeling bestaat pas vanaf 1 november 2009. Het gaat hier om het aantal aangeleverde zaken in heel 2010. Bron: e-mail van het Openbaar Ministerie van 21 maart 2011 aan Defence for Children.

Beleidsaanbevelingen voor 2011

- ▶ Blijf investeren in de aanpak van kindermishandeling en de schadelijke gevolgen hiervan voor kinderen.
- ▶ Investeer in de preventie van kindermishandeling.
- ▶ Maak een einde aan de vrijblijvendheid als het gaat om het melden van kindermishandeling door de volledige implementatie van de meldcode.
- ▶ Zorg voor meer hulpverleners vanuit verschillende disciplines met gespecialiseerde kennis over diagnostiek, zorg en behandeling inzake kindermishandeling die in multidisciplinaire en instelling overstijgende teams samenwerken.
- ▶ Zorg dat er bij de toepassing van de Wet tijdelijk huisverbod altijd een plan van aanpak voor hulpverlening voor de eventueel betrokken kinderen wordt gemaakt.
- ▶ Investeer in de strafrechtelijke aanpak van kindermishandeling.
- ▶ Garandeer de veiligheid van kinderen in instellingen, kinderopvang en op scholen.

Niet opgevolgde beleidsaanbevelingen uit 2010

Het kabinet zette in 2010 niet zichtbaar in op het ontwikkelen van een integrale aanpak van kindermishandeling en de zorg voor slachtoffers. Er moet meer geïnvesteerd worden in de opleiding van professionals en het voorkomen van wachtlijsten bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling. De meeste aanbevelingen uit 2010 zien we dit jaar weer terug.

In Nederland worden naar schatting tussen de 107.000 en 160.000 kinderen per jaar slachtoffer van mishandeling. De overheid slaagt er onvoldoende in om kinderen adequaat te beschermen tegen kindermishandeling. Tevens is in 2010 pijnlijk duidelijk geworden dat de overheid de veiligheid van kinderen in instellingen en kinderdagverblijven niet heeft kunnen waarborgen.

Kindermishandeling omvat geweld, zoals emotionele mishandeling, lichamelijke mishandeling, verwaarlozing, seksueel misbruik en het getuige zijn van geweld. Elk kind heeft het recht om op te groeien zonder kindermishandeling, in welke vorm dan ook. Het VN-Kinderrechtenverdrag schrijft overheden voor om zowel aandacht te hebben voor preventie van kindermishandeling als voor een adequate reactie op kindermishandeling. Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het Ministerie van Veiligheid en Justitie, die verantwoordelijk zijn voor de aanpak van kindermishandeling, dienen een actief beleid te voeren tegen kindermishandeling. De signalering, hulpverlening, behandeling, toezicht en de strafrechtelijke aanpak van kindermishandeling moeten verbeterd worden.

Preventie en signalering

Alleen door een actieve opstelling van de overheid, deskundigen en betrokken professionals en door een alerte houding van de hele samenleving kan kindermishandeling worden voorkomen. De overheid dient daarom blijvend te investeren in de preventie van kindermishandeling. Om de bewustwording en signalering onder professionals te verbeteren moet er in hun opleiding structureel aandacht zijn voor het herkennen van kindermishandeling.

Alle ouders moeten op de hoogte zijn van de bepaling in het Burgerlijk Wetboek die het gebruik van geweld in de opvoeding afkeurt. Zij moeten weten hoe ze hun kinderen zonder geweld kunnen opvoeden. Ook draagt een laagdrempelig aanbod aan opvoedingsondersteuning bij aan preventie van kindermishandeling. Om mensen bewust te maken van hun verantwoordelijkheid om signalen van kindermishandeling te melden is in 2009 de publiekscampagne Aanpak Kindermishandeling gestart. Ondanks deze campagne wordt kindermishandeling nog te vaak niet opgemerkt.

Meldcode

Kinderen die slachtoffer zijn van mishandeling moeten zo spoedig mogelijk worden geholpen. Om snel in te kunnen grijpen is het allereerst belangrijk dat kindermishandeling wordt gesignaleerd.

Het is van groot belang dat alle beroepsgroepen die met kinderen werken zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid om kindermishandeling te signaleren en direct te handelen bij vermoedens van kindermishandeling. Veel beroepsgroepen werken inmiddels met een meldcode. Deze meldcode geeft professionals een stappenplan om te volgen bij vermoedens van kindermishandeling. Zo worden professionals geholpen om gericht te handelen bij vermoedens van kindermishandeling. Volgens de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport blijkt dat professionals die werken met een meldcode drie keer vaker overgaan tot het melden van signalen, dan professionals die zonder meldcode werken. Ook blijkt dat meldingen op basis van een meldcode meestal gegrond zijn. Nog niet alle beroepsgroepen hebben een meldcode. Het is belangrijk dat iedere beroepsgroep die met kinderen werkt zo snel mogelijk de beschikking heeft over een meldcode.

Diagnostiek en behandeling

Signaleren en melden is niet genoeg. Het is belangrijk dat er bij vermoedens van kindermishandeling zo snel mogelijk zorgvuldig onderzoek wordt gedaan naar de veiligheid van het kind. Begin 2010 duurde het gemiddeld meer dan twee maanden tot het onderzoek daadwerkelijk was afgerond. Deze doorlooptijd moet drastisch worden verkort, zodat melden ook daadwerkelijk leidt tot sneller ingrijpen. Er moeten voldoende middelen en professionals beschikbaar zijn. De veiligheid van het kind moet altijd voorop staan. Diagnostiek en behandeling kunnen pas beginnen als de veiligheid van het kind gegarandeerd wordt. Daarnaast moeten

1 2 3 4 5

Het **deskundigenpanel** geeft dit onderdeel drie min. De voorgaande jaren kreeg dit onderdeel van het panel nog een vier. Met name de diagnostiek en hulpverlening aan slachtoffers van kindermishandeling moeten en kunnen, volgens de deskundigen, veel beter. Dit is een pijnpunt dat de afgelopen twintig jaar niet is aangepakt. Er is te veel aandacht voor signaleren, zonder opvolging in de vorm van hulp. Volgens de deskundigen is in Nederland geen integrale aanpak kindermishandeling. Er zijn alleen maar losse eindjes.

Kinderen over kindermishandeling

Als een kind af en toe een klap krijgt van zijn ouders, is dit geen kindermishandeling.

47% eens **53%** oneens

Als ik weet dat een vriendje of vriendinnetje door zijn of haar ouders vaak wordt geslagen, dan vertel ik dit aan mijn ouders of aan mijn leraar.

91% eens **9%** oneens

Een klap af en toe is blijkbaar voor iets minder dan de helft van de kinderen die de stellingen hebben ingevuld geen probleem. Het is voor kinderen, maar ook voor hun ouders en professionals, vaak niet duidelijk wanneer er nu sprake is van kindermishandeling. Om ervoor te zorgen dat kinderen kunnen opgroeien in gezinnen waar geen geweld wordt gebruikt, is voorlichting hierover van groot belang. Geweld gebruiken in de opvoeding is namelijk sinds 2007 verboden.

Niets doen als je weet dat een vriendinnetje of een vriendje wordt mishandeld door zijn of haar ouders is voor kinderen geen optie. Bijna alle kinderen zouden hier melding van maken bij iemand die ze vertrouwen. Wel liet een aantal kinderen weten dit alleen te doen als dat mocht van het betrokken vriendje of vriendinnetje.

er voldoende professionals zijn die in staat zijn om zorgvuldig vast te stellen wat het slachtoffer van kindermishandeling en zijn of haar ouders nodig hebben aan hulpverlening en die vervolgens kunnen bieden.

Voor een effectieve aanpak van kindermishandeling is het belangrijk dat professionals vanuit verschillende disciplines samenwerken. Zo concludeerde de Onderzoeksraad voor de Veiligheid begin 2011 dat professionals in de jeugdzorg onvoldoende in staat zijn om een zorgvuldige risico-inventarisatie en evaluatie te maken met betrekking tot de veiligheidssituatie van het kind. Dit is het gevolg van een gebrekkige samenwerking tussen professionals en een te vrijblijvende informatie-uitwisseling tussen professionals onderling. In de samenwerking moet aandacht zijn voor kindbescherming, maar ook voor medische en psychosociale diagnostiek, geestelijke gezondheidszorg en de juridische aspecten, waaronder strafrechtelijke vervolging van daders. Dit kan bijvoorbeeld door multidisciplinaire en instelling overstijgende teams in te stellen, bestaande uit ervaren specialisten uit verschillende disciplines.

Een voorbeeld van goede samenwerking zijn de Kindermishandelingsteams in ziekenhuizen. In 2010 heeft de Inspectie Gezondheidszorg gesteld dat in elk ziekenhuis een dergelijk team aanwezig moet zijn om slachtoffers van kindermishandeling zo goed mogelijk op te kunnen vangen. Het Kindermishandelingsteam moet onder anderen bestaan uit een kinderarts, een gedragsdeskundige of een maatschappelijk werker, een (kinder-)chirurg of orthopeed, een verpleegkundige van de kinderafdeling en een vertrouwensarts van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling.

Wet tijdelijk huisverbod

Sinds 1 januari 2009 is de Wet tijdelijk huisverbod van kracht. Op grond van deze wet kan een dader van huiselijk geweld verboden worden om gedurende een bepaalde periode zijn of haar eigen huis te betreden. Bij het opleggen van een tijdelijk huisverbod komt het lang niet in alle gevallen tot een plan van aanpak voor hulpverlening aan de kinderen uit het gezin. Maar dit is wel noodzakelijk. Waarom dat niet gebeurt, is niet duidelijk geworden uit de onderzoeken uit 2010 en 2011 naar de uitvoering van de wet. Als kinderen getuige zijn van huiselijk geweld is er per definitie sprake van kindermishandeling en zal hulpverlening geboden moeten worden. De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geeft aan dat ze de oorzaak van dit probleem gaat achterhalen en dit verder zal oppakken. Daarnaast is het noodzakelijk dat de kinderen, direct na het opleggen van een huisverbod aan een van de ouders, worden gezien door een deskundige.

Reactie uit het werkveld

Er wordt nog te weinig ingezet op het strafrecht. Dat komt doordat in Nederland binnen het strafrecht veel te repressief wordt opgetreden. Er zou juist veel meer ingezet moeten worden op mogelijkheden binnen het strafrecht om daderbehandeling in te zetten en om ouders te verplichten toestemming voor behandeling van de kinderen te geven. Op die manier kan voorkomen worden dat daders later weer in de fout gaan.

Margreet Visser,
coördinator Kinder- en Jeugdtraumacentrum Haarlem

Alle ziekenhuizen voorzien van een aandachtsfunctionaris en een werkgroep kindermishandeling is vers één. Een multidisciplinair overleg met alle spelers in het veld is vers twee. Om daadwerkelijk het kind en het gezin te ondersteunen, moet de samenwerking niet alleen geïntensiveerd, maar ook gesimplificeerd worden. Ik word nog regelmatig geconfronteerd met instanties waarvan ik het bestaan niet wist en zij niet van de mijne. En toch waren we allemaal betrokken bij hetzelfde kind.

Esther Edelenbos,
*kinderarts en Forensisch arts,
voorzitter werkgroep KindindeKnel*

Tot nu toe wordt de Wet tijdelijk huisverbod alleen opgelegd bij partnergeweld, maar de wet geeft ook de mogelijkheid om daders van geweld tegen kinderen te verbieden om hun huis te betreden. Wanneer een huisverbod wordt opgelegd aan een ouder die geweld tegen kinderen heeft gebruikt, is uiterste zorgvuldigheid geboden. Er moet goed gekeken worden naar de rol van de achterblijvende ouder.

Aangezien het huisverbod een bestuursrechtelijke maatregel is, wordt de kinderrechter niet bij de beslissing om het kind en zijn of haar ouders te scheiden betrokken. De Wet tijdelijk huisverbod biedt voor kinderen daarom onvoldoende garanties voor zorgvuldig handelen. De scheiding van een kind en zijn ouders dient op een uiterst zorgvuldige manier te gebeuren. De geëigende weg hiervoor loopt via de Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Jeugdzorg en de kinderrechter. Bij ernstig gevaar kan een kind binnen 24 uur uit huis worden geplaatst. Deze procedure biedt wel de mogelijkheid om zorgvuldig te onderzoeken hoe de veiligheid van een kind gewaarborgd kan worden.

Strafrechtelijke aanpak

Kindermishandeling is strafbaar. Toch rust er voor veel professionals nog een taboe op het doen van aangifte bij kindermishandeling. De overheid neemt een duidelijk standpunt in over kindermishandeling door ook in te zetten op strafrechtelijke vervolging van daders. Bovendien scheidt deze aanpak de mogelijkheid om verplichte daderhulpverlening op te leggen en de cirkel van geweld te doorbreken.

Uit een onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum uit 2010 naar de inzet van het strafrecht bij kindermishandeling blijkt dat slechts zeven procent van de aangiften in 2007 en 2008 afkomstig is van professionals. Met de nieuwe aanwijzing opsporing en vervolging inzake kindermishandeling van het Openbaar Ministerie, is de verwachting dat dit percentage toeneemt. Sinds augustus 2009 moeten politie en Openbaar Ministerie zaken van kindermishandeling zo registreren dat deze gemakkelijk terug te vinden zijn in het systeem. In 2010 zijn 729 zaken over kindermishandeling geoormerkt aangeleverd bij het Openbaar Ministerie. Gezien het feit dat er jaarlijks meer dan honderdduizend kinderen slachtoffer worden van mishandeling, gaat het hier slechts om het topje van de ijsberg. Het is daarom noodzakelijk dat er meer wordt geïnvesteerd in de strafrechtelijke aanpak van kindermishandeling. Wel moet bij elke zaak waarbij sprake is van kindermishandeling zorgvuldig gekeken worden of het in het belang van het kind is om het strafrecht in te zetten.

Toezicht

De verzorging van kinderen wordt soms blijvend of tijdelijk toevertrouwd aan andere personen dan de ouders. Dat is bijvoorbeeld het geval binnen instellingen voor jeugdzorg, bij pleeggezinnen, instellingen voor verstandelijk gehandicapten, maar ook binnen de kinderopvang en op scholen. Het is van groot belang dat er zorgvuldig op wordt toegezien dat kinderen hier goed worden beschermd tegen kindermishandeling. Bij het meldpunt van de commissie Samson, die onderzoek doet naar seksueel misbruik van uit huis geplaatste kinderen, zijn in een half jaar tijd zo'n 350 meldingen binnengekomen over misbruik van uit huis geplaatste kinderen in de periode 1945 tot heden. Recente gebeurtenissen bij twee kinderdagverblijven in Amsterdam laten zien dat adequaat toezicht en de handhaving te kort schieten. Zo waren er wel degelijk meldingen waaruit bleek dat de zorg in het kinderdagverblijf niet op orde was. Toch werd er door de gemeente Amsterdam niet handhavend opgetreden. Het is heel belangrijk dat signalen van misstanden zo spoedig mogelijk worden opgepakt door de gemeentes. Ook is er op dit punt behoefte aan samenwerking, zowel op nationaal als op internationaal niveau. Zo was de verdachte van de Amsterdamse misbruikzaak eerder veroordeeld in Duitsland wegens bezit van kinderpornografie. In Nederland kreeg hij toch een Verklaring Omtrent het Gedrag. Het is zeer wenselijk dat een EU-verklaring omtrent gedrag, of op zijn minst inzage in de strafregisters in EU-landen, er snel komt.

Kinderrechten en jeugdzorg

Kinderrechtenbeginselen

► **Het belang van het kind staat centraal in de jeugdzorg** (artikel 3, 9 lid 1, 18, 20 lid 1 IVRK).

► **Kinderen hebben inspraak in de jeugdzorg** (artikel 12, 9 lid 2 IVRK).

► **Er moet extra aandacht voor bijzonder kwetsbare kinderen zijn** (artikel 19, 20, 22 lid 2, 23, 39 IVRK).

► **Voor de jeugdzorg moeten er voldoende middelen zijn** (artikel 3 leden 2 en 3, 4, 18 lid 2, 19 lid 2 IVRK).

► **De jeugdzorg betreft ouders en verzorgers actief bij de totstandkoming en uitvoering van de hulpverleningsplannen** (artikel 18 lid 1 IVRK).

Indicator	2007	2008	2009	2010	Verskil met 2009
Kinderen op wachtlijst Bureau Jeugdzorg	6.310*	5.510*	1.803*	2.873**	+ 59%
Kinderen op de wachtlijst met vervangende zorg***	2.459*	2.104*	1.083*	1.540**	+ 42%
Aantal minderjarigen in de gesloten jeugdzorg	747 ****	933 *****	1.271 *****	1.300*	-
Aantal kinderen in de pleegzorg	19.016	22.243	23.355	-	-
Wachtlijsten jeugd-ggz	18.696	22.996	28.800	-	-
Aantal uitgesproken ondertoezichtstellingen	29.605 *****	32.147	33.164	-	-
Totaal aantal kinderen dat een beroep doet op BJJ, alsmede het aantal kinderen dat vervolgens ook recht hebben op zorg	±80.000 ± 36.000	±87.000 ±51.000	±96.000 ±60.000	±95.000 ±63.000 *****	- 1% + 5%
Totaal aantal kinderen geholpen in de (jeugd-)ggz	-	-	157.500 *****	-	-

* Peildatum op 1 januari van het daaropvolgende jaar. Zo zijn de cijfers onder 2007 van 1 januari 2008, de cijfers onder 2008 van 1 januari 2009 en onder 2009 zijn de cijfers van 1 januari 2010.

** Peildatum 1 juli 2010.

*** Vervangende zorg: deze kinderen zijn in afwachting van het type zorg waarvan is vastgesteld dat ze die nodig hebben.

**** Dit is de beschikbare capaciteit op 1 januari 2008 en is daarmee een maximale schatting van de bezetting.

***** Bezetting op 1 maart 2009.

***** Peildatum eind januari 2010.

***** Bron: Rapport WODC/PI Research 2010: 'Bescherming bekeken'.

***** Bron: Interprovinciaal Overleg (IPO), e-mail aan Defence for Children van 22 april 2011.

***** Bron: Sectorrapport GGZ 2010.

Aanbevelingen voor 2011

- ▶ Zorg voor passende (jeugd)zorg: sluit aan bij de behoeften van ieder individueel kind en biedt steun en zorg op maat.
- ▶ Zorg dat professionals in de jeugdzorg voldoende toegerust zijn om aan ieder kind de bescherming en zorg te bieden die het nodig heeft.
- ▶ Zet het belang van het kind voorop in de op handen zijnde stelselwijziging, en betrek daarbij de mening en ervaring van kinderen.
- ▶ Investeer in effectieve preventie en laagdrempelige steun aan kinderen en hun ouders en geef landelijke bekendheid aan het bestaan van de Centra voor Jeugd en Gezin.
- ▶ Blijf investeren in het wegwerken van de wachtlijsten voor alle verschillende vormen van jeugdzorg.
- ▶ Voer de werklast voor gezinsvoogden niet verder op.
- ▶ Zorg dat de rechtspositie van jongeren in de gesloten jeugdzorg voldoende gewaarborgd is.
- ▶ Zorg voor adequaat toezicht op de veiligheid voor kinderen in de jeugdzorg en de kwaliteit van het zorgaanbod (inclusief particuliere jeugdzorg).

Niet opgevolgde beleidsaanbevelingen uit 2010

Voor jeugdzorg is een goed begin gemaakt, maar ook hier blijven de aanbevelingen uit 2010 nog steeds van kracht. Er is nog veel inzet nodig om ervoor te zorgen dat het plaatsen van kinderen in de gesloten jeugdzorg alleen kan als dit echt noodzakelijk is en voor de zo kortst mogelijke duur. Ook de aanbeveling om de mening van kinderen te betrekken bij de herzieningen in de jeugdzorg is onvoldoende opgevolgd. Ook voor jeugdzorg geldt dat de meeste aanbevelingen van 2010 nog niet zijn opgevolgd.

De jeugdzorg is bedoeld voor kinderen tot achttien jaar met ernstige opvoedings- en opgroei problemen en voor hun ouders en opvoeders. Een kind kan om diverse redenen hulp en ondersteuning bij het opgroeien nodig hebben. Soms is daarbij hulp van jeugdzorg nodig. De jeugdzorg dient het kind de zorg te kunnen bieden die past bij zijn of haar specifieke behoeften. Het is daarom van belang dat er voldoende wordt geïnvesteerd in een goed functionerende en kwalitatief hoogwaardige jeugdzorg. Professionals in de jeugdzorg moeten deskundig zijn om zorg op maat te kunnen bieden. Met het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg hebben jeugdzorginstellingen ingezet op kwaliteitsverbetering van de beroepsopleidingen en nascholing. Dit is een positieve ontwikkeling. Volgens het VN-Kinderrechtenverdrag moet de overheid er namelijk voor zorgen dat beroepskrachten in de jeugdzorg over voldoende kennis en vaardigheden beschikken om het kind de bescherming en zorg te kunnen bieden die het nodig heeft.

Beroep op jeugdzorg

Het zijn allereerst de ouders die verantwoordelijk zijn voor de verzorging en de opvoeding van hun kinderen, maar de overheid moet er mede voor zorgen dat ouders deze taak goed kunnen vervullen. Als ouders niet in staat zijn om hun kind te beschermen en te verzorgen, dan is het de overheid die er voor moet zorgen dat het kind deze bescherming en zorg wel krijgt.

Voor lichte hulpvragen kunnen ouders en kinderen terecht bij de Centra voor Jeugd en Gezin. In de 270 gemeenten waar een Centrum voor Jeugd en Gezin is gerealiseerd, is nog niet overal bekend dat men daar terecht kan voor deze lichte hulpvragen. Een Centrum voor Jeugd en Gezin dient laagdrempelig te zijn en onder de aandacht van professionals, ouders en jeugdigen te worden gebracht.

In de afgelopen jaren is de vraag naar jeugdzorg behoorlijk toegenomen. De parlementaire werkgroep Toekomstverkenning Jeugdzorg heeft in 2010 een analyse gemaakt van de oorzaken van deze groei. Hieruit blijkt dat afwijkend gedrag steeds minder wordt geaccepteerd, dat er bij risicogeveallen sneller wordt ingegrepen (Savannah-effect), dat er een grote groep gezinnen is met een verhoogd risico op jeugdzorg (multiproblematiek) en dat alleedaagse opgroei- en opvoedingsproblemen in toenemende mate gelabeld worden als situaties waarbij professionele hulp nodig is (medicalisering). Daarnaast zijn door verbeterde signalering kinderen in beeld gekomen die vroeger buiten beeld bleven en wordt door een gebrek aan goede preventie en een tekort aan laagdrempelige eenvoudige hulp een groter beroep gedaan op de zwaardere jeugdzorg. Eén van de aanbevelingen van de werkgroep is een stelselwijziging van de jeugdzorg, waarbij de (vrijwillige) jeugdzorg door de gemeenten zal worden uitgevoerd. Het huidige kabinet heeft aangekondigd deze stelselherziening in de komende jaren te zullen doorvoeren. Het belang van het kind dient hierbij voorop te staan. Bovendien moeten in dit proces de ervaringen en mening van kinderen over de jeugdzorg worden betrokken.

Wachtlijsten

De wachtlijsten in de provinciaal gefinancierde jeugdzorg zijn ten opzichte van 2009 verder teruggedrongen, ondanks de stijging van het beroep op de jeugdzorg. Er is echter nog onvoldoende aandacht voor gespecialiseerde zorg, waarvoor nog steeds lange wachtlijsten bestaan. Op 1 januari 2011 stonden 2.873 kinderen op de wachtlijst. 1.540 van deze kinderen kregen vervangende zorg. Van achttien van de 1.333 die geen vervangende jeugdzorg hebben ontvangen, hebben de Bureaus Jeugdzorg aangegeven dat langer wachten onverantwoord was.

De jeugd-ggz, onderdeel van de jeugdzorg, biedt hulp aan kinderen met ernstige psychische of psychosociale problemen. In 2009 werden 140.600 kinderen behandeld in een jeugd-ggz-instelling. 16.900 kinderen zijn behandeld in de volwassenen-ggz. De wachtlijsten in de jeugd-ggz zijn nog altijd een punt van zorg. In 2009 zijn er 28.800 kinderen die langer dan de treeknormen op de wachtlijst hebben gestaan. De treeknormen zijn de afgesproken aanvaardbare wachttijden als er geen sprake is van een crisissituatie.

1 2 3 4 5

Het **deskundigenpanel** geeft dit onderdeel dit jaar, net als het voorgaande jaar, een drie. Er is volgens het panel het afgelopen jaar veel gedaan op het gebied van de jeugdzorg. Met name bij het terugdringen van de wachtlijsten is een positief resultaat geboekt; deze zijn afgenomen. Daarin is, in positieve zin, een stijgende lijn te zien. Het had een 3 plus kunnen zijn als de Minister voor Jeugd en Gezin was gebleven en dit beleid had voortgezet.

Kinderen over jeugdzorg

Volwassenen die je helpen als je thuis of op school problemen hebt, moeten rekening houden met wat jij de beste oplossing vindt.

96% eens **4%** oneens

Ouders die net een baby hebben gekregen, moeten op les. Daar leren zij hoe zij hun kind moeten opvoeden.

42% eens **58%** oneens

Volwassenen moeten naar kinderen luisteren. Zeker als het om zaken gaat die kinderen direct raken. Het recht van kinderen om hun mening te mogen geven is dan ook één van de basisrechten uit het VN-Kinderrechtenverdrag. Bijna alle kinderen die de stellingen hebben ingevuld zijn zich hiervan bewust. Het is niet alleen belangrijk dat kinderen kunnen laten weten wat zij vinden, het is vooral van belang dat er ook naar ze geluisterd wordt. Het is dus aan volwassenen om hier gehoor aan te geven.

Over het volgen van een les voor ouders hoe zij hun kind moeten opvoeden zijn de kinderen erg verdeeld. Toch lijken de meeste kinderen wel vertrouwen te hebben in de opvoedkwaliteiten van ouders. Desondanks blijft het van belang dat ouders weten waar ze heen moeten als ze hulp willen bij het opvoeden van hun kinderen.

Ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing

In de afgelopen jaren worden steeds meer kinderen onder toezicht gesteld. Een ondertoezichtstelling kan gepaard gaan met een uithuisplaatsing. Als er een ondertoezichtstelling wordt uitgesproken worden ouders en kinderen gedwongen de hulpverlening te accepteren.

Het besluit om wel of niet een beschermingsonderzoek te starten dient zorgvuldig genomen te worden. Een zorgvuldige afweging voorkomt niet alleen dat een gezin ten onrechte wordt betrokken in een beschermingsonderzoek, maar kan er vooral voor zorgen dat de kinderen die bescherming nodig hebben, deze ook krijgen. In 2010 heeft de Inspectie Jeugdzorg de zorgvuldigheid van de besluitvorming van de Raad voor de Kinderbescherming en Bureau Jeugdzorg over het al dan niet starten van een beschermingsonderzoek als onvoldoende beoordeeld. De meldingen van Bureau Jeugdzorg bleken veelal niet volledig en de informatie uit de meldingen bleek regelmatig niet actueel of ongedateerd. Hierdoor was vaak niet duidelijk welke risicofactoren er waren. De Inspectie Jeugdzorg heeft de Bureaus Jeugdzorg hierop aangesproken. Niet alleen zorgvuldigheid, maar ook snel reageren is vanuit het perspectief van het kind dat zorg nodig heeft belangrijk. Genoemd onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg maakt duidelijk dat het met de veiligheid van het kind gedurende de onderzoeksfase van Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming slecht gesteld is. Het is niet altijd duidelijk wie gedurende de periode tot aan de zitting waakt over de veiligheid van het kind.

De gemiddelde duur van een ondertoezichtstelling is in het afgelopen jaar verminderd. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de ingevoerde Deltamethode. De Deltamethode is een werkwijze die de gezinsvoogd helpt de bedreiging in de ontwikkeling van het kind op te heffen door samen met het gezin concrete werkdoelen op te stellen. Uit het rapport 'Implementatie en doelmatigheid van de

Reactie uit het werkveld

Er is flink geïnvesteerd in uitbreiding en verbetering van gesloten jeugdzorg. Maar investeringen in de uitbreiding van plekken in residentiële instellingen in de regio blijven hierop achter. Het gevaar bestaat dat een kind met ernstige gedragsproblematiek in de gesloten jeugdzorg wordt geplaatst in afwachting van een plek in een open behandelinstelling in de regio. Te vaak wordt in een dergelijk geval niet streng getoetst aan de voorwaarden voor vrijheidsontneming, omdat het kind nergens anders terecht kan. Het is het kind van de rekening. En strijdig met het VN-Kinderrechtenverdrag.

Mr. Reinier Feiner,
advocaat in jeugd- en strafrecht

Overheid en maatschappij moeten er natuurlijk ten eerste alles aan doen om te voorkomen dat kinderen bij Bureau Jeugdzorg terecht komen. Maar als dat dan toch het geval is dan hebben de kinderen die in hun veilige ontwikkeling bedreigd worden recht op excellente begeleiding vanuit Bureau Jeugdzorg. Dat betekent geen wachtlijsten, standaard aanbod van een Eigen Kracht Conferentie en begeleiding door professionele gezinsmanagers die werken conform het principe één gezin, één plan, één vaste gezinsmanager. Alle elementen om dit ideaal te bereiken zijn aanwezig en worden op kleine schaal in de praktijk met succes toegepast. Helaas schiet de financiering vanuit de overheid objectief tekort om dit ideaalbeeld te realiseren. Dat is 'penny wise pound foolish' maar vooral in strijd met de rechten van het kind.

Drs. Erik Gerritsen,
*bestuursvoorzitter Bureau Jeugdzorg
Agglomeratie Amsterdam*

Deltamethode Gezinsvoogdij' uit 2010 blijkt dat methodisch werken volgens de Deltamethode de duur van de ondertoezichtstelling verkort met acht maanden. Verder zorgt een plan van aanpak, waarin de werkdoelen staan, opgesteld volgens de Deltamethode, voor een halvering van de kans op een uithuisplaatsing. De duur van de uithuisplaatsing kan met veertien maanden worden verkort indien er in het plan van aanpak ook nog concrete opvoedingsdoelen worden gesteld. De Deltamethode kan door een gezinsvoogd alleen op een goede wijze worden uitgevoerd bij een werklast van maximaal vijftien kinderen. Om de positieve lijn door te kunnen zetten, mag de werklast van de gezinsvoogden dan ook niet verder worden opgevoerd.

Gesloten jeugdzorg

Jongeren die kampen met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die hun ontwikkeling belemmeren, kunnen geplaatst worden in een instelling voor gesloten jeugdzorg. Uithuisplaatsing in een gesloten setting is de meest verstrekende kinderbeschermingsmaatregel die Nederland kent. Kinderen wordt hun vrijheid ontnomen, hetgeen volgens het VN-Kinderrechtenverdrag slechts als uiterste middel mag worden ingezet, en dan ook nog eens voor de kortst mogelijke duur. Het is een positieve ontwikkeling dat steeds minder kinderen in de gesloten jeugdzorg worden geplaatst. Ook de wachtlijsten in de gesloten jeugdzorg zijn verder afgenomen. Er zijn echter nog steeds signalen dat kinderen na plaatsing toch nog lang moeten wachten op de beoogde behandeling. Dit is onaanvaardbaar.

De rechtspositie van de jongeren in de gesloten jeugdzorg is onder meer vastgelegd in de huisregels van de betreffende instelling. Uit onderzoek van Defence for Children uit 2010 is gebleken dat nog niet alle instellingen huisregels hebben. Als er wel huisregels waren, dan bleken deze in een aantal gevallen niet volledig, te beknopt of moeilijk te begrijpen voor jongeren. Het is van groot belang dat de rechtspositie van de uit huis en gesloten geplaatste kinderen wordt gewaarborgd. Hun vrijheden mogen niet verder worden beperkt dan noodzakelijk is voor de behandeling. Het moet duidelijk zijn wanneer wie een bepaalde vrijheidsbeperkende maatregel mag opleggen. De jongeren moeten adequaat worden geïnformeerd over hun rechten tijdens hun verblijf in de gesloten jeugdzorg.

Toezicht op kwaliteit en veiligheid

Volgens het VN-Kinderrechtenverdrag moet de overheid waarborgen dat instellingen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de autoriteiten vastgestelde normen. In Nederland worden de kwaliteit en veiligheid in instellingen en netwerkpleeggezinnen nog onvoldoende gegarandeerd. Zo bleek uit onderzoek van de Inspectie Jeugdzorg in 2010 dat het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen in netwerkpleeggezinnen in de fase dat zij door Bureau Jeugdzorg al in het netwerkpleeggezin zijn geplaatst, maar er nog geen screening van dit gezin heeft plaatsgevonden, bij meer dan de helft van de pleegzorgaanbieders onvoldoende was. Medio 2010 hebben de Bureaus Jeugdzorg en de pleegzorgaanbieders hierover afspraken gemaakt. Het is echter niet bekend of deze afspraken inmiddels standaard in de praktijk worden gebracht. Het is daarom nog steeds niet duidelijk of er voldoende toezicht is op de veiligheid van deze kinderen.

In de afgelopen jaren is het gebruik van particulier zorgaanbod in de jeugdzorg toegenomen. Dit komt onder andere door de groeiende vraag naar jeugdzorg. Een punt van zorg in 2010 is het ontbreken van een wettelijk kwaliteitskader en onafhankelijk toezicht op deze zorgvoorzieningen. Alle zorg die in een georganiseerd verband aan kinderen wordt geboden moet vallen onder een systeem van wettelijke kwaliteitseisen en onafhankelijk toezicht. Begin 2011 heeft de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een voorstel gedaan, waarmee de verantwoordelijkheid voor en het toezicht op de kwaliteit zou zijn gewaarborgd.

Kinderrechten & uitbuiting

Kinderrechtenbeginselen

- Minderjarigen worden beschermd tegen iedere vorm van handel en uitbuiting** (artikel 32, 33, 34, 35 en 36 IVRK en artikel 1, 8, 9 Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie, hierna 'FP').

- Het belang van het kind staat voorop in de aanpak van uitbuiting van minderjarigen** (artikel 3, 32, 34, 35 en 36 IVRK en artikel 8, 9 FP).

- Ieder minderjarig slachtoffer van mensenhandel moet passende hulp en begeleiding krijgen** (artikel 3, 19, 34, 39 IVRK en artikel 8, 9 FP).

- Er moet speciale aandacht voor de veiligheid van minderjarigen in de opsporing en vervolging van mensenhandelzaken zijn** (artikel 34 IVRK en artikel 9 FP).

Indicatoren	2007	2008	2009	2010	Verskil met 2009
Aantal minderjarige slachtoffers	199	169	118	152*	+ 29%
Aantal minderjarige slachtoffers seksuele uitbuiting	86 (van de 199)	94 (van de 169)	49 (van de 118)	117 (van de 152)	+ 139%
Aantal minderjarig slachtoffers economische uitbuiting	10 (van de 199)	4 (van de 169)	4 (van de 118)	7 (van de 152)	+ 75%
Aantal zaken bij OM over mensenhandel (mede) over minderjarigen	58	27	25**	-	-

* Bron: Comensha cijfers 2010. Van de 152 minderjarige slachtoffers is voor twaalf (vrouwelijke) minderjarige slachtoffers onbekend in welke industrie ze zijn uitgebuit en achttien slachtoffers zijn nog voordat ze zijn uitgebuit geïdentificeerd zonder verdere specificatie van de industrie waarvoor ze waren verhandeld.

** Bron: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het aantal zaken waarbij minderjarige slachtoffers voorkomen is bepaald op basis van registratie onder artikelleden en -subs die minderjarigheid van de slachtoffers impliceren. Bij artikel 250ter Sr zijn dat lid 1 sub 3 en lid 2 sub 2. Bij artikel 250a Sr zijn dat lid 1 sub 3 en 5 en lid 2 sub 2. Bij artikel 273a en 273f Sr zijn dat lid 1 sub 2, 5 en 8, lid 3 sub 2 en lid 4. Ook onder andere artikelleden en -subs geregistreerde zaken kunnen minderjarige slachtoffers betrokken zijn. De aantallen dienen dan ook als minimum aantallen te worden opgevat.

Beleidsaanbevelingen voor 2011

- ▶ Zorg voor structurele aandacht voor minderjarige slachtoffers van uitbuiting in het overheidsbeleid en de Task Force Mensenhandel.
- ▶ Biedt minderjarige slachtoffers van uitbuiting voldoende gespecialiseerde opvang aan.
- ▶ Sluit (vermoedelijke) buitenlandse slachtoffers niet op maar biedt hen extra zorg en begeleiding.
- ▶ Geef buitenlandse minderjarige vreemdelingen een duurzaam verblijfsrecht als blijkt dat zij slachtoffer zijn van mensenhandel of als er ernstige vermoedens zijn dat dit zo is.
- ▶ Werk aan goede signalering en kindvriendelijke benadering van minderjarige slachtoffers.
- ▶ Zorg voor goede voorlichting over veilig gebruik van internetcommunicatie en het delen van gegevens zoals foto's en films.
- ▶ Zorg voor voldoende capaciteit en deskundigheid bij politie en justitie om (seksuele) uitbuiting van minderjarigen en kinderpornografie adequaat aan te pakken.

Niet opgevolgde beleidsaanbevelingen uit 2010

In vergelijking met 2009 is er in 2010 geen enkele beleidsaanbeveling opgevolgd. Er is wel nog sprake van een mogelijke wetswijziging om in alle mensenhandelzaken waarbij minderjarige slachtoffer zijn, dus ook zestien- en zeventienjarigen, een verhoogde strafmaat toe te passen.

Uitbuiting van kinderen en jongeren in Nederland heeft verschillende verschijningsvormen. Zo kunnen kinderen en jongeren worden uitgebuit in de prostitutie, bijvoorbeeld door een 'pooierboy'. Maar uitbuiting kan ook bij andere vormen van werk, zoals in de tuinbouw, de horeca, in het huishouden of in een fabriek voorkomen. Het is moeilijk aan te geven wat er precies bedoeld wordt met uitbuiting. Het Wetboek van Strafrecht geeft richting maar het is vooral in de rechtspraak waar wordt uitgewerkt wanneer er sprake is van uitbuiting in de zin van artikel 273f Sr, mensenhandel. Een richtlijn is dat iemand (financieel) voordeel haalt uit het laten werken van kinderen onder moeilijke omstandigheden. Seksueel misbruik waar geen geld aan wordt verdiend, is daarom geen uitbuiting. Ook het kijken naar kinderporno is geen uitbuiting, maar het produceren van kinderporno en het vervolgens verkopen wel.

Comensha registreerde in 2010 in Nederland 152 minderjarige slachtoffers van mensenhandel op een totaal van 993 slachtoffers. Dat betekent dat vijftien procent van de slachtoffers minderjarig is. Het absolute aantal slachtoffers en het percentage van minderjarige slachtoffers is toegenomen. De meerderheid van de minderjarige slachtoffers is net als in voorgaande jaren afkomstig uit Nederland (59 procent) en is uitgebuit in de seksindustrie.

Het aantal meldingen van slachtoffers in de leeftijdsgroep van tien tot en met veertien jaar stijgt de laatste jaren. Deze toename wordt onder andere verklaard doordat het Meldpunt Jeugdprostitutie nu ook bij Comensha meldt, vaak in het geval van slachtoffers van pooierboy-methoden.

Structurele aandacht voor minderjarige slachtoffers bij nationaal beleid

De overheid heeft in 2010 het Verdrag inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van de Raad van Europa geratificeerd. Internationale verdragen leggen de Nederlandse overheid verplichtingen op die in nationaal beleid moeten worden omgezet. Zo schrijft het Verdrag van de Raad van Europa voor dat nationale overheden telefonische hulpdiensten moeten oprichten, meldingen van uitbuiting moeten stimuleren en moeten zorgen voor sociale ondersteuningsprogramma's voor slachtoffers. De overheid moet aangeven hoe ze gecoördineerd invulling geeft aan deze internationale verplichtingen.

Een goed middel om de inspanningen van de overheid te monitoren en de voortgang te bewaken op het gebied van mensenhandel is het Nationaal Actieplan Mensenhandel uit 2004 en het in 2009 daaropvolgende Plan van Aanpak van de Task Force Mensenhandel. De Task Force Mensenhandel heeft de opdracht om knelpunten te signaleren, problemen op te lossen en innoverende initiatieven te bevorderen. Bij de monitoring dient specifieke aandacht te worden besteed aan de verplichtingen van de Nederlandse overheid voor minderjarige slachtoffers. In de Task Force Mensenhandel hebben vertegenwoordigers van de politie, justitie, gemeentelijke, regionale en landelijke overheid zitting samen met het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel, en sinds 2010 Comensha. Het ontbreekt voornamelijk aan een vertegenwoordiger met aandacht voor de bijzondere positie van minderjarige slachtoffers. Tekenend hiervoor is het gemis van specifieke aandacht voor minderjarigen in het Plan van Aanpak van de Task Force. Het is wenselijk om in deze Task Force ook deskundigheid in te brengen vanuit de jeugdzorg, kinderscherming en kinderrechtenorganisaties en aansluiting te zoeken bij de Task Force alleenstaande minderjarige vreemdelingen, zodat er structurele aandacht komt voor minderjarige slachtoffers.

Speciale zorg voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel

Minderjarige slachtoffers van mensenhandel hebben volgens het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie recht op passende hulpverlening, volledige re-integratie in de samenleving en lichamelijk en psychisch herstel. Nederland geeft invulling aan die verplichting door opvang binnen de jeugdzorg (open en gesloten) te bieden voor Nederlandse en buitenlandse minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

1 2 3 4 5

Het **deskundigenpanel** geeft aan dit onderdeel dit jaar, net als de twee voorgaande jaren, een drie. Het panel maakt hierbij de opmerking dat er dit jaar veel 'hangend' is, maar dat het lang duurt voordat er ook daadwerkelijk iets gebeurt. Het gaat volgens de deskundigen op het thema uitbuiting niet 'super slecht', maar ze merken tegelijkertijd ook op dat er nog geen stappen voorwaarts worden gezet.

Kinderen over uitbuiting

Als je bloot voor de webcam gaat, is het je eigen schuld als je foto verder op internet wordt verspreid zonder dat jij dat wilt.

81% eens **19%** oneens

Als je een afspraakje maakt met iemand die je alleen kent via een chat-site, zoals MSN of Hyves, weet je niet of die persoon te vertrouwen is.

95% eens **5%** oneens

Niet afspreken met iemand die je niet kent, daar zijn de kinderen heel stellig in. Bijna alle kinderen geven aan dat je in deze situatie niet weet of je die persoon wel kunt vertrouwen. Het is geruststellend dat kinderen zich bewust zijn van het gevaar dat iemand zich anders kan voordoen dan hij of zij is. Maar als iemand dan toch zo onverstandig is om bloot voor de webcam te gaan en iemand anders verspreidt dit beeld vervolgens op internet, dan is dat je eigen schuld. Meer dan tachtig procent van de kinderen vindt dit een eigen verantwoordelijkheid. Terwijl het verspreiden van beeldmateriaal van iemand anders zonder zijn of haar toestemming, strafbaar kan zijn. Het blijft daarom nodig om kinderen voor te lichten over de gevaren van het internet en sociale media.

De opvang voor Nederlandse minderjarige slachtoffers van mensenhandel, vaak slachtoffers van pooierboys, vindt plaats binnen de jeugdzorg. De reguliere programma's van de jeugdzorg zijn vaak gericht op kinderen met opvoedings- en gedragsproblemen en houden geen rekening met de specifieke behoeften van slachtoffers van mensenhandel. Binnen de jeugdzorg zijn structureel onvoldoende gespecialiseerde opvangplekken voor de behandeling van minderjarige slachtoffers van (seksuele) uitbuiting. Het is nodig om een visie te ontwikkelen over de opvang voor deze groep.

Buitenlandse slachtoffers in de beschermde opvang

Voor buitenlandse slachtoffers kan de opvang plaatsvinden in de zogenaamde 'beschermde opvang'. Sinds 2008 kunnen minderjarige buitenlandse slachtoffers en potentiële slachtoffers van mensenhandel 'beschermde' worden geplaatst. Dit dient (verdere) uitbuiting tegen te gaan. In het onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum uit 2010 naar de pilot 'beschermde opvang' wordt geconcludeerd dat plaatsing in de beschermde opvang een vorm van vrijheidsbeneming is, waarvoor een wettelijke basis en rechterlijke toetsing ontbreken. Ook is de interne rechtspositie van de minderjarigen, zoals welke bevoegdheden de begeleiders hebben ten opzichte van de minderjarigen, volgens het onderzoek onduidelijk geregeld.

De beschermde opvang voor minderjarige buitenlandse slachtoffers en potentiële slachtoffers van mensenhandel moet extra en intensieve begeleiding bieden. Wanneer er echter sprake is van feitelijke vrijheidsontneming zonder wettelijke basis en rechterlijke toetsing is dit in strijd met het VN-Kinderrechtenverdrag en moet dit worden aangepast.

Verblijfsrecht voor buitenlandse slachtoffers

Buitenlandse minderjarige slachtoffers van mensenhandel hebben een verblijfsvergunning nodig om in Nederland te verblijven en opgevangen te worden. Voor minderjarige slachtoffers is soms een asielvergunning mogelijk maar vaker is er sprake van een reguliere vergunning als alleenstaande minderjarige vreemdeling of een (tijdelijke) verblijfstitel die wordt aangeboden aan slachtoffers van mensenhandel voor de duur van het strafrechtelijk onderzoek, een zogenaamde B9-regeling.

De verschillende verblijfsvergunningen hebben consequenties voor het verblijfsrecht en opvang van de slachtoffers. Wanneer een slachtoffer meerderjarig wordt of het strafrechtelijk onderzoek stopt, kan dit het einde betekenen van de vergunning voor alleenstaande minderjarige asielzoekers of de B9-status. Jonge slachtoffers kunnen ongedocumenteerd raken én de hulpverlening kan worden gestopt ongeacht of het zorgtraject is afgerond. Minderjarige slachtoffers worden zo extra kwetsbaar om (opnieuw) te worden uitgebuit.

De onzekere en bijzonder tijdelijke aard van de B9-regeling en de harde leeftijds-grens van achttien jaar bij de vergunning voor alleenstaande minderjarige asielzoekers geven onvoldoende veiligheid voor minderjarige slachtoffers.

Als blijkt dat een uit het buitenland afkomstige minderjarige het slachtoffer is van mensenhandel, of als er ernstige vermoedens zijn dat dit zo is, is het in het belang van het kind dat deze een duurzaam verblijfsrecht krijgt. Dit verblijfsrecht moet, zoals het Facultatief Protocol voorschrijft, gericht zijn op passende ondersteuning, volledige re-integratie in de samenleving en lichamelijk en psychisch herstel van het slachtoffer. Het verblijfsrecht dient verleend te worden zonder aangifte verplichting, onafhankelijk van opsporingsindicatoren en niet te eindigen door meerderjarigheid.

Goede signalering, melding en kindvriendelijke benadering

In het onderwijs, de opvang, de zorg- en hulpverlening, de gezondheidszorg, de arbeidsinspectie, maar ook bij organisaties die met migranten werken moet men (seksuele) uitbuiting kunnen herkennen en dit melden. Bij vermoedens van uitbuiting dienen minderjarige slachtoffers zorgvuldig en uitvoerig geïnterviewd te

Reactie uit het werkveld

Als we willen voorkomen dat jongens en meisjes dader en slachtoffer worden van loverboy-praktijken, is het van belang om preventief voorlichting te geven op middelbare scholen. Ons doel is het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag, om zo uiteindelijk (seksuele) uitbuiting tegen te gaan. Daarnaast is het van belang om docenten te trainen in het herkennen van (seksueel) risicogedrag, zodat zij jongeren naar de juiste hulp kunnen leiden.

Ruth Schipper,
afdelingsmanager opvanginstelling Meisa, jeugd- en opvoedorganisatie Spirit

Vijf was ze toen ze in de prostitutie belandde, eerst in China, later in Europa. Negentien was ze, toen haar zaak werd geponeerd, net geen drie jaar B9 gehaald (al was ze minderjarig toen die startte) en nu uitgeprocedeerd. Nu terug met kind? Na de legalisatie van de prostitutie hebben we enig zicht op legale prostitutie, nu illegale prostitutie, met veel minderjarigen (de ECHTE slachtoffers), nog!

Ineke van Buren,
coördinator netwerk mensenhandel Friesland, Fier Fryslân, expertise- en behandelcentrum op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties

Een duurzaam verblijf voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen die slachtoffers zijn van (seksuele) uitbuiting is van essentieel belang. Deze kinderen hebben dusdanig veel meegemaakt, in het land van herkomst waar ze familie zijn kwijtgeraakt en soms voor hun ogen vermoord hebben zien worden, op de vlucht naar Europa/Nederland, en in Nederland in handen van pooiers of louche 'werkgevers'. Om deze vele traumatische gebeurtenissen te verwerken is een aantal randvoorwaarden noodzakelijk waaronder een duurzaam verblijfsrecht, een stabiele en veilige woonsituatie en een goede begeleiding. Blijft de verblijfsrechtelijke positie onzeker dan bestaat er een grote kans dat deze kinderen rond hun achttiende wederom slachtoffer zullen worden van uitbuiting.

Jelle Goezinnen,
Ex-AMA team Vluchtelingenwerk Midden Nederland

worden door getrainde specialisten die hiervoor voldoende tijd hebben. Ze moeten dit kunnen doen in een kindvriendelijke omgeving en gebruik kunnen maken van technieken en middelen die rekening houden met de leeftijd, ontwikkeling en omstandigheden van het kind.

Internet

Veilig internet is belangrijk nu kinderen steeds jonger, frequenter en intensiever het internet opgaan. Er komen meer meldingen van kinderen en jongeren die via internetcommunicatie in uitbuitingssituaties terechtkomen. Misbruik, chantage en *grooming* via sociale media vragen om een nieuwe aanpak. Met de strafbaarstelling van *grooming* per 1 januari 2010 in artikel 248e Sr is hiervoor een belangrijke stap gezet. Maar ter preventie moeten sociale netwerksites zorgen dat profielen van minderjarigen standaard privé zijn en alleen toegankelijk voor geselecteerde vrienden. Het verwijderen van een account moet makkelijk uitvoerbaar zijn voor kinderen. Het is belangrijk dat deze sites ook over een uniforme meldknop beschikken zodat (bijvoorbeeld) misbruik en uitbuiting direct gemeld kunnen worden op de juiste plek en, indien nodig, hulp snel beschikbaar is. Daarnaast moeten kinderen bewust worden van de gevaren van het internet. Kinderen moeten op scholen en in het jeugdwerk betere voorlichting krijgen over veilig gebruik van internetcommunicatie en het delen van gegevens zoals foto's en films.

Kinderpornografie

In december 2010 kwam een grootschalige kinderpornozaak aan het licht in Amsterdam. Een medewerker van twee kinderdagverblijven werd aangehouden op verdenking van misbruik van meer dan tachtig kinderen van nul tot vier jaar en van de productie van kinderpornografisch materiaal. De zaak veroorzaakte grote maatschappelijke onrust en opende de politieke discussie over de prioritering van opsporing van kinderporno door de politie. In reactie hierop heeft de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie toegezegd te gaan kijken naar uitbreiding van het politiepersoneel. De urgentie voor het uitbreiden van de opsporingscapaciteiten is ook onderstreept door de Task Force Kinderpornografie. Er wordt gekeken naar het uitwisselen van informatie op Europees niveau voor de verstrekking van een Verklaring Omtrent het Gedrag, zie ook de paragraaf over Kinderrechten en kindermishandeling.

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Artikel 1 Definitie van het kind

Ieder mens jonger dan achttien jaar is een kind.

Artikel 2 Non-discriminatie

Alle rechten gelden voor alle kinderen, zonder uitzonderingen. De overheid neemt maatregelen om alle rechten te realiseren en moet ervoor zorgen dat elk kind wordt beschermd tegen discriminatie.

Artikel 3 Belang van het kind

Het belang van het kind moet voorop staan bij alle maatregelen die kinderen aangaan. De overheid moet het welzijn van alle kinderen bevorderen en houdt toezicht op alle voorzieningen voor de zorg en bescherming van kinderen.

Artikel 4 Realiseren van kinderrechten

De overheid neemt alle nodige maatregelen om de rechten van kinderen te realiseren en moet via internationale samenwerking armere landen hierbij steunen.

Artikel 5 Rol van de ouders

De overheid moet de rechten, plichten en verantwoordelijkheden van ouders en voogden respecteren. De ouders en voogden moeten het kind (bege)leiden in de uitoefening van zijn of haar rechten op een manier die past bij de leeftijd en ontwikkeling van het kind.

Artikel 6 Recht op leven en ontwikkeling

Ieder kind heeft het recht op leven. De overheid waarborgt zoveel mogelijk het overleven en de ontwikkeling van het kind.

Artikel 7 Naam en nationaliteit

Het kind heeft bij de geboorte recht op een naam en een nationaliteit en om geregistreerd te worden. Het kind heeft het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen verzorgd te worden.

Artikel 8 Identiteit

Het kind heeft het recht om zijn of haar identiteit te behouden, zoals nationaliteit, naam en familiebanden. De overheid steunt het kind om zijn of haar identiteit te herstellen als die ontnomen is.

Artikel 9 Scheiding kind en ouders

Het kind heeft het recht om bij de ouders te leven en op omgang met beide ouders als het kind van een of beide ouders gescheiden is, tenzij dit niet in zijn of haar belang is. In procedures hierover moet naar de mening van kinderen en ouders worden geluisterd.

Artikel 10 Gezinshereniging

Ieder kind heeft recht om herenigd te worden met zijn of haar ouder(s) als het kind en de ouder(s) niet in hetzelfde land wonen. Aanvragen hiervoor moet de overheid met welwillendheid, menselijkheid en spoed behandelen. Het kind dat in een ander land dan zijn of haar ouder(s) verblijft, heeft recht op rechtstreeks en regelmatig contact met die ouder(s).

Artikel 11 Kinderontvoering

Het kind heeft recht op bescherming tegen kinderontvoering naar het buitenland door een ouder. De overheid neemt ook maatregelen om ervoor te zorgen dat het kind kan terugkeren vanuit het buitenland als het ontvoerd is.

Artikel 12 Participatie en hoorrecht

Het kind heeft het recht om zijn of haar mening te geven over alle zaken die het kind aangaan. De overheid zorgt ervoor dat het kind die mening kan uiten en dat er naar hem of haar wordt geluisterd. Dit geldt ook voor gerechtelijke en bestuurlijke procedures.

Artikel 13 **Vrijheid van meningsuiting**

Het kind heeft recht op vrijheid van meningsuiting, dit omvat ook de vrijheid inlichtingen en denkbelden te verzamelen, te ontvangen en te verspreiden. Daarbij moet rekening gehouden worden met de rechten van anderen.

Artikel 14 **Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst**

Het kind heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en de vrijheid deze te uiten. De overheid respecteert de rechten en plichten van ouders en voogden om het kind te (bege)leiden bij de uitoefening van dit recht op een manier die past bij zijn of haar leeftijd en ontwikkeling.

Artikel 15 **Vrijheid van vereniging**

Het kind heeft het recht om met anderen vreedzaam samen te komen, lid te zijn of te worden van een vereniging en een vereniging op te richten.

Artikel 16 **Privacy**

Ieder kind heeft recht op privacy. De overheid beschermt het kind tegen inmenging in zijn of haar privé- en gezinsleven, huis of post en respecteert zijn of haar eer en goede naam.

Artikel 17 **Recht op informatie**

Het kind heeft recht op toegang tot informatie en materialen van verschillende bronnen en in het bijzonder op informatie en materialen die zijn of haar welzijn en gezondheid bevorderen. De overheid stimuleert de productie en verspreiding hiervan en zorgt ervoor dat het kind beschermd wordt tegen informatie die schadelijk is.

Artikel 18 **Verantwoordelijkheden van ouders**

Beide ouders zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. Het belang van het kind staat hierbij voorop. De overheid respecteert de eerste verantwoordelijkheid van ouders en voogden, geeft hen ondersteuning en creëert voorzieningen voor de zorg van kinderen, ook voor kinderopvang als de ouders werken.

Artikel 19 **Bescherming tegen kindermishandeling**

Het kind heeft recht op bescherming tegen alle vormen van lichamelijke en geestelijke mishandeling en verwaarlozing zowel in het gezin als daarbuiten. De overheid neemt maatregelen ter preventie en signalering hiervan en zorgt voor opvang en behandeling.

Artikel 20 **Kinderen zonder ouderlijke zorg**

Een kind dat tijdelijk of blijvend niet in het eigen gezin kan opgroeien heeft recht op bijzondere bescherming. De overheid zorgt voor alternatieve opvang, zoals een pleeggezin of indien nodig een kindertehuis.

Artikel 21 **Adoptie**

Het belang van het kind moet voorop staan bij adoptie. Als er voor het kind geen oplossing mogelijk is in het eigen land, is internationale adoptie toegestaan. De overheid houdt toezicht op de adoptieprocedures en bestrijdt commerciële praktijken.

Artikel 22 **Vluchtelingen**

Een kind dat asiel zoekt of erkend is als vluchteling, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand ongeacht of hij of zij alleenstaand of bij zijn ouders is. De overheid moet proberen de ouders of andere familieleden van alleenstaande gevluchte kinderen op te sporen. Als dat niet lukt, heeft het kind recht op dezelfde bescherming als elk ander kind zonder ouderlijke zorg.

Artikel 23 **Kinderen met een handicap**

Een kind dat geestelijk of lichamelijk gehandicapt is, heeft recht op bijzondere zorg. De overheid waarborgt het recht van het gehandicapte kind op een waardig en zo zelfstandig mogelijk leven waarbij het kind actief kan deelnemen aan de maatschappij en zorgt voor bijstand om de toegang tot onder meer onderwijs, recreatie en gezondheidszorg te verzekeren.

Artikel 24 Gezondheidszorg

Het kind heeft recht op de best mogelijke gezondheid en op gezondheidszorgvoorzieningen. De overheid waarborgt dat geen enkel kind de toegang tot deze voorzieningen wordt onthouden. Extra aandacht is er voor de vermindering van baby- en kindersterfte, eerstelijnsgezondheidszorg, voldoende voedsel en schoon drinkwater, zorg voor moeders voor en na de bevalling en voor voorlichting over gezondheid, voeding, borstvoeding en hygiëne. De overheid zorgt ervoor dat traditionele gewoontes die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen, worden afgeschaft.

Artikel 25 Uithuisplaatsing

Een kind dat uit huis is geplaatst voor zorg, bescherming of behandeling van zijn of haar geestelijke of lichamelijke gezondheid, heeft recht op een regelmatige evaluatie van zijn of haar behandeling en of de uithuisplaatsing nog nodig is.

Artikel 26 Sociale zekerheid

Ieder kind heeft recht op voorzieningen voor sociale zekerheid.

Voorbehoud: Nederland geeft kinderen geen eigen aanspraak op sociale zekerheid maar regelt dit via de ouders.

Artikel 27 Levensstandaard

Ieder kind heeft recht op een levensstandaard die voldoende is voor zijn of haar lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de levensomstandigheden van het kind maar de overheid moet hen hierbij helpen met bijstand en ondersteuning zodat het kind op z'n minst voldoende eten en kleding en adequate huisvesting heeft.

Artikel 28 Onderwijs

Het kind heeft recht op onderwijs. Basisonderwijs is voor ieder kind gratis en verplicht. De overheid zorgt ervoor dat het voortgezet - en beroepsonderwijs toegankelijk is voor ieder kind, in overeenstemming met zijn of haar leerniveau. De overheid pakt vroegtijdig schooluitval aan. De handhaving van de discipline op school moet de menselijke waardigheid en kinderrechten respecteren. Internationale samenwerking is nodig om analfabetisme te voorkomen.

Artikel 29 Onderwijsdoelstellingen

Het kind heeft recht op onderwijs dat is gericht op: de ontplooiing van het kind; respect voor mensenrechten en voor de eigen culturele identiteit, de waarden van het eigen land en van andere landen; vrede en verdraagzaamheid; gelijkheid tussen geslachten; vriendschap tussen alle volken en groepen en eerbied voor het milieu. Iedereen is vrij om een school naar eigen inzicht op te richten met inachtneming van deze beginselen en de door de overheid vastgestelde minimumnormen voor alle scholen.

Artikel 30 Kinderen uit minderheidsgroepen

Een kind uit een etnische, religieuze of linguïstische minderheidsgroep heeft het recht om zijn of haar eigen cultuur te beleven, godsdienst te belijden of taal te gebruiken.

Artikel 31 Recreatie

Het kind heeft recht op rust en vrije tijd, om te spelen en op recreatie, en om deel te nemen aan kunst en cultuur. De overheid zorgt ervoor dat ieder kind gelijke kansen heeft om dit recht te realiseren en bevordert recreatieve, artistieke en culturele voorzieningen voor kinderen.

Artikel 32 Bescherming tegen kinderarbeid

Het kind heeft recht op bescherming tegen economische uitbuiting en tegen werk dat gevaarlijk en schadelijk is voor zijn of haar gezondheid en ontwikkeling of de opvoeding hindert. De overheid moet een minimumleeftijd voor arbeid en aangepaste werktijden en arbeidsvoorwaarden vaststellen.

Artikel 33 Bescherming tegen drugs

Het kind heeft recht op bescherming tegen drugsgebruik. De overheid moet maatregelen nemen zodat kinderen niet ingezet worden bij het maken of in de handel van drugs.

Artikel 34 Seksueel misbruik

Het kind heeft recht op bescherming tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik. De overheid moet maatregelen nemen om kinderprostitutie en kinderpornografie te voorkomen.

Artikel 35 Handel in kinderen

Het kind heeft recht op bescherming tegen ontvoering en mensenhandel. De overheid onderneemt actie om te voorkomen dat kinderen worden ontvoerd, verkocht of verhandeld.

Artikel 36 Andere vormen van uitbuiting

Het kind heeft recht op bescherming tegen alle andere vormen van uitbuiting die schadelijk zijn voor enig aspect van het welzijn van het kind.

Artikel 37 Kinderen in detentie

Marteling en andere vormen van wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing van het kind zijn verboden. Kinderen mogen niet veroordeeld worden tot de doodstraf of tot levenslange gevangenisstraf. Opsluiting van een kind mag alleen als uiterste maatregel en dan zo kort mogelijk. Als een kind wordt opgesloten, moet de rechter zo snel mogelijk beslissen of dat mag. Het kind heeft daarbij recht op juridische steun. Kinderen mogen niet samen met volwassenen opgesloten worden. Alle kinderen in detentie hebben recht op een menswaardige behandeling en op contact met hun familie.

Voorbehoud: in Nederland kan op kinderen vanaf zestien jaar het volwassenenstrafrecht worden toegepast.

Artikel 38 Kinderen in oorlogssituaties

Een kind in een oorlogssituatie heeft recht op extra bescherming en zorg. De overheid waarborgt dat kinderen jonger dan vijftien jaar niet voor militaire dienst worden opgeroepen.

Artikel 39 Bijzondere zorg voor slachtoffers

Een kind dat slachtoffer is van oorlogsgeweld of van uitbuiting, misbruik, foltering of een andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing heeft recht op bijzondere zorg – in een omgeving die goed is voor het zelfrespect, de gezondheid en de waardigheid van het kind – om te herstellen en te herintegreren in de samenleving.

Artikel 40 Jeugdstrafrecht

Ieder kind dat verdacht, vervolgd of veroordeeld wordt voor een strafbaar feit heeft recht op een pedagogische behandeling die geen afbreuk doet aan de eigenwaarde en de menselijke waardigheid van het kind, die rekening houdt met de leeftijd van het kind en die de herintegratie en de opbouwende rol van het kind in de samenleving bevordert. Ieder kind heeft recht op een eerlijk proces en op juridische bijstand. De overheid houdt kinderen zoveel mogelijk buiten strafrechtelijke procedures.

Voorbehoud: in Nederland krijgt een kind bij lichte overtredingen soms geen juridische bijstand.

Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Artikel 1 **Verbod op de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie**

De verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie is verboden.

Artikel 2 **Toepassingsgebied**

- ▶ Verkoop van kinderen is iedere handeling of transactie waarbij een kind wordt overgedragen door een persoon of groep personen aan een andere persoon of groep personen tegen betaling of een andere vorm van vergoeding.
- ▶ Kinderprostitutie is het gebruik van een kind bij seksuele handelingen tegen betaling of een andere vorm van vergoeding.
- ▶ Kinderpornografie is elke afbeelding, op welke wijze dan ook, van een kind dat betrokken is bij, werkelijke of gesimuleerde, expliciete seksuele gedragingen of elke afbeelding van het geslachtsorgaan van een kind voor primair seksuele doeleinden.

Artikel 3 **Definitie van de verkoop van kinderen**

De overheid zorgt er voor dat verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie strafbaar is en dat personen of rechtspersonen die zich daar schuldig aan maken strafrechtelijk vervolgd worden. De overheid zorgt voor waarborgen in adoptieprocedures.

Artikel 4 **Rechtsmacht**

De overheid regelt de rechtsmacht als de strafbare feiten gepleegd worden in Nederland of als de vermoedelijke dader Nederlander is, in Nederland woont of als het slachtoffer Nederlands is.

Artikel 5 **Uitleveringsdelicten**

Een land kan een ander land verzoeken tot uitlevering van een persoon die verdacht wordt van de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en/of kinderpornografie. Dit kan op grond van een uitleveringsverdrag tussen beide landen, maar ook op basis van dit Facultatief Protocol.

Artikel 6 **Bijstand verlenen en wederzijdse rechtshulp**

Landen die partij zijn bij dit Facultatief Protocol ondersteunen elkaar zo veel mogelijk bij onderzoek naar de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en/of kinderpornografie, de straf- en uitleveringsprocedure en het verzamelen van bewijsmateriaal.

Artikel 7 **Beslaglegging**

De overheid zorgt voor maatregelen om beslag te kunnen leggen op documenten, en andere hulpmiddelen die gebruikt worden bij de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en/of kinderpornografie en op de opbrengsten hiervan. De overheid zorgt ook voor maatregelen om panden die gebruikt zijn voor het plegen van deze strafbare feiten tijdelijk of definitief te sluiten.

Artikel 8 **Bescherming van de rechten en belangen van het slachtoffer in de strafrechtelijke procedure**

lid 1 **Passende maatregelen ter bescherming van minderjarige slachtoffers**

De overheid dient de rechten en belangen van kinderen die het slachtoffer zijn van verkoop, prostitutie en/of pornografie te beschermen door:

- ▶ de kwetsbaarheid en speciale behoeften van minderjarige slachtoffers en getuigen te erkennen;
- ▶ te zorgen voor speciale procedures voor minderjarige slachtoffers;
- ▶ minderjarige slachtoffers te informeren over hun rechten en hun rol in de strafrechtelijke procedure;
- ▶ in overeenstemming met de procesregels in het nationale recht, rekening te houden met de opvattingen, behoeften, zorgen en belangen van minderjarige slachtoffers;

- ▶ ondersteuning te bieden aan minderjarige slachtoffers gedurende de gehele strafrechtelijke procedure;
- ▶ de identiteit en persoonlijke levenssfeer van minderjarige slachtoffers te beschermen;
- ▶ te zorgen voor bescherming van minderjarige slachtoffers en hun familie tegen intimidatie en represailles.
- ▶ te voorkomen dat de uitvoering van rechterlijke uitspraken over toekenning van schadeloosstelling onnodige vertraging oploopt.

lid 2 Leeftijd slachtoffer

Onzekerheid over de leeftijd van het slachtoffer mag geen beletsel vormen voor het instellen van een (strafrechtelijk) onderzoek.

lid 3 Belang van het kind

In de strafrechtelijke procedure vormen de belangen van het minderjarige slachtoffer de eerste overweging.

lid 4 Deskundigheid beroepskrachten

De overheid zorgt dat personen die werken met minderjarige slachtoffers passende scholing krijgen op het gebied van recht en psychologie.

lid 5 Bescherming van bij de hulpverlening betrokken personen en organisaties

De overheid zorgt, waar nodig, voor de bescherming van de veiligheid en integriteit van personen of organisaties die betrokken zijn bij de preventie, bescherming van en/of hulpverlening aan slachtoffers.

lid 6 Eerlijk en onpartijdig proces

Geen enkele bepaling in dit artikel wordt zodanig uitgelegd dat deze schadelijk of onverenigbaar is met de rechten van de verdachte op een eerlijk en onpartijdig proces.

Artikel 9 Preventie, opvang en hulpverlening

lid 1 Preventie

De overheid zorgt voor maatregelen en programma's ter preventie van de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en/of kinderpornografie.

lid 2 Publieksvoorlichting

De overheid informeert de samenleving over preventieve maatregelen en over de schadelijke gevolgen van verkoop van kinderen, prostitutie en kinderpornografie voor minderjarigen. In de publieksvoorlichting en het onderwijs hierover worden minderjarigen en minderjarige slachtoffers betrokken.

lid 3 Herstel en reïntegratie van minderjarige slachtoffers

De overheid waarborgt dat minderjarige slachtoffers alle passende ondersteuning krijgen, waaronder ondersteuning bij volledige reïntegratie in de samenleving en lichamelijk en psychisch herstel.

lid 4 Schadeloosstelling

De overheid waarborgt dat minderjarige slachtoffers toegang hebben tot schadeloosstellingsprocedures.

lid 5 Verbod op promotie verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie

De overheid zorgt voor een verbod op het vervaardigen en verspreiden van materiaal ter promotie van de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie

Artikel 10 Internationale samenwerking

Alle landen die partij zijn bij dit Facultatief Protocol werken samen om de verkoop van kinderen, kinderprostitutie, kinderpornografie en kindersekstoerisme te voorkomen, op te sporen, te onderzoeken, te vervolgen en te bestraffen, een multisectorale en gecoördineerde aanpak te bevorderen en minderjarige slachtoffers bij te staan bij hun herstel en reïntegratie. De landen werken ook intensief samen en ondersteunen elkaar om de oorzaken van de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en/of kinderpornografie, zoals armoede en onderontwikkeling aan te pakken.

Het Jaarbericht Kinderrechten is een gezamenlijke uitgave van UNICEF Nederland en Defence for Children.

© mei 2011

Teksten

Jeugdstrafrecht: mr. Maartje Berger

Vreemdelingenrecht: mr. drs. Carla van Os

Kindermishandeling: mr. Kartica van der Zon & Joyce Brummelman

Jeugdzorg: mr. Coby van der Kooi

Uitbuiting: mr. Laura Bosch & drs. Theo Noten

Samenvatting verdragsteksten: drs. Mirjam Blaak, mr. Manon Eijgenraam,

mr. dr. Sharon Detrick & mr. drs. Carla van Os

Inleiding: mr. Manon Eijgenraam

Politieke analyse: drs. Majorie Kaandorp

Eindredactie: mr. Manon Eijgenraam & drs. Majorie Kaandorp

Foto's

UNICEF Nederland

Vormgeving

Studio Tint, Den Haag

Druk

Stenco

Oplage

1.500

Gratis exemplaren zijn te downloaden van:

www.defenceforchildren.nl en www.unicef.nl

UNICEF Nederland

Postbus 67

2270 AB Voorburg

www.unicef.nl

Defence for Children

Postbus 11103

2301 EC Leiden

www.defenceforchildren.nl

www.ecpat.nl

www.kinderrechten.nl

UNICEF Nederland
Postbus 67
2270 AB Voorburg
www.unicef.nl

Defence for Children
Postbus 11103
2301 EC Leiden
www.defenceforchildren.nl
www.ecpat.nl
www.kinderrechten.nl